

Mötet mellan tradition och modernitet

- en studie av ungdomars vardagliga livsföring i Haparanda kommun mellan år 2005- 2007

Tommy Grape
Anne Sandström Järvi

Luleå tekniska universitet

D- uppsats
Sociologi
Institutionen för Arbetsvetenskap
Avdelningen för Socialt arbete

Institutionen för Arbetsvetenskap
ARS 329, Sociologi D 15p
Handledare: Saira Piippola
2008-03-13
Anne Sandström Järvi 670318-8943
Tommy Grape 820402-8933

”Mötet mellan tradition och modernitet”

**En studie av ungdomars vardagliga livsföring
i Haparanda kommun mellan år 2005- 2007**

Abstract

This study is a longitudinal analysis where the purpose is to describe the living condition of young people from the basis of local conditions in Haparanda year 2007, that is to say, after Ikeas opening. The aim is to make visible the change in the local community structure between 2005 and 2007 and if the conditions are equal between young woman and men to create a meaningful future in the municipality.

The study is a combination of qualitative and quantitative method. The interviews consist of those provided by youths and an employee at the local employment office in Haparanda municipality. The questionnaire survey is based on data collected on two different occasions, firstly in 2005 and then again in 2007, partly to illustrate the change in the local community structure during this period and partly as a complement to the qualitative material.

The sparsely populated municipality of Haparanda in the northeast of Sweden with 10 231 inhabitants has been undergoing a social change because Ikea and other companies began trading in the municipality in 2006/2007. Employment opportunities in Haparanda have increased and more young people tend to stay in the municipality. At the centre of the thesis are youths in Haparanda that study in the third and last year in upper secondary school. The youths experience a different reality than former generations of youths because of the change in the local municipality. As their time at the upper secondary school is nearing its end and adult life is beginning, the youths in Haparanda have to decide if their future consists of continuing their studies or work. The decision to stay in Haparanda depends on the increased employment opportunities and the decision to move from Haparanda depends largely on the limited opportunities to continue studying in the municipality. Ikeas opening has increased action space for the youths which has influenced the daily local living condition of youth's in Haparanda.

Keywords: Sociology, youth, adolescence, action space, safety, daily living condition, modernization, culture and tradition, identity, social structure.

Sammanfattning

Studien är en longitudinell analys där syftet är att beskriva ungdomars vardagliga livsföring utifrån de lokala villkoren i Haparanda år 2007, det vill säga efter Ikeas etablering. Ett delsyfte är att synliggöra förändringen i den lokala samhällsstrukturen mellan år 2005 och år 2007 och om förutsättningarna är lika för unga kvinnor och män att skapa sig en meningsfull framtid i kommunen.

I studien kombineras både kvalitativ och kvantitativ metod. Intervjuerna utgörs av ungdomar i Haparanda kommun samt en arbetsförmedlare på den lokala arbetsförmedlingen. Enkätundersökning baseras på insamlad data som har gjorts vid två tillfällen, år 2005 samt år 2007, dels för att belysa förändringen i den lokala samhällsstrukturen mellan åren, dels som ett komplement till det kvalitativa materialet.

Glesbygdskommunen Haparanda i östra Norrbotten med 10231 invånare har genomgått en samhällelig förändring genom att Ikea med flera andra butiker har etablerat sig i staden under år 2006/2007. Arbetstillfällena i Haparanda har ökat och utflyttningstrenden bland ungdomarna har visat på en positiv trend där ungdomarna tenderar att stanna kvar i kommunen. Studiens fokus är ungdomar i Haparanda som studerar tredje och sista året på gymnasiet. Ungdomarna möter en annan verklighet än tidigare generationer ungdomar på grund av förändringen i den lokala orten. I takt med att gymnasietiden snart är slut och vuxenlivet närmar sig står ungdomarna i Haparanda inför framtida val vilka kan innefattas av vidare studier eller arbete. Beslutet att stanna kvar i Haparanda är i allra högsta grad avhängigt de ökade arbetstillfällena i kommunen och beslutet att flytta från Haparanda beror i första hand på de begränsade möjligheterna att studera vidare på orten. Ikeas etablering har medfört ett ökat handlingsutrymme för ungdomarna vilket har inverkat på ungdomarnas lokala livsföring i kommunen Haparanda.

Nyckelbegrepp i studien: Sociologi, ungdom, vuxenblivande, handlingsutrymme, trygghet, vardaglig livsföring, modernisering, kultur och tradition, identitet och sociala strukturer.

Förord

Vi vill först och främst rikta ett stort tack till alla ni som deltagit i studien. Tack till anställda och elever vid Tornedalsskolans gymnasium i Haparanda som har gjort det möjligt för oss att genomföra studien. Tack John för ditt varma mottagande, vi kände oss verkligen välkomna. Din hjälp med det praktiska arbetet att förse oss med lokaler för intervjuer samt att nå ut till ungdomarna har varit ovärderlig. Tack Anita för ditt engagemang vid intervjusituationerna, utan dig hade inte studiens åtta intervjuer med ungdomarna varit genomförbara. Tack ”Nisse” för att du tog dig tid att ge oss ytterligare information kring Ikeas etablering och ungdomarnas upplevelser av förändringen. Givetvis hade inte studien kunnat vara genomförbar utan er elever vid Tornedalsskolan som tålmodigt svarade på våra frågor, ett stort tack till er. Slutligen vill vi tacka arbetsförmedlaren på den lokala arbetsförmedlingen som försåg oss med relevant information angående ungdomarnas arbetsmarknadssituation i Haparanda.

Vår upplevelse av studien har genererat i en ökad kunskap och förståelse av hur det är att vara ung och leva i en glesbygdskommun i förändring. Resan att skriva en uppsats från start till slut innebär åtskilliga hinder på vägen där det behövs nya tankebanor och influenser för att återigen hitta rätt väg mot målet. Vid de tillfällena har vår handledare Saila Piippola med sin knivskarpa blick lett oss i rätt riktning.

Tusen tack Saila för ditt professionella agerande i din roll som handledare. Vi är oerhört tacksamma för din kunskap du lyckats förmedla till oss vilket vi bär med oss i framtiden.

Luleå tekniska universitet, 2008-03-13

Anne och Tommy

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Syfte & frågeställning	3
1.2 Disposition.....	3
2. Haparanda, en kommun i förändring.....	5
2.1 In- och utflyttnings mönster under åren 2005-2007	5
2.2 Sysselsättningsmönster åren 2005-2007	6
2.3 Arbetsmarknad över gränsen.....	7
2.4 Ikea	8
3. Tidigare sociologisk ungdomsforskning	9
3.1 Ungdomars livsvillkor i Haparanda fram till år 2005.....	9
3.2 Arbetsmarknadsutbildningsåtgärder inför Ikeas etablering	10
3.3 Ungdomars attityder till att leva och bo i en gränskommun	11
3.4 Ungdomars lokala livsvillkor i gränskommunen Haparanda	12
3.5 Ungdomars väg till arbetslösheten.....	12
4. Metodologiska överväganden	14
4.1 Arbetsfördelning	14
4.2 Metod	15
4.3 Avgränsning	16
4.4 Urval.....	16
4.5 Kvantitativ metod.....	17
4.6 Analys av kvantitativ data.....	18
4.7 Kvalitativ metod.....	18
4.8 Intervjusituation	19
4.8.1 Ungdomar	19
4.8.2 Arbetsförmedlare	20
4.9 Analys av kvalitativ data.....	21
4.10 Reliabilitet och validitet.....	21
4.11 Etiska och moraliska överväganden	22
5. Begreppsligt ramverk	26
5.1 Ungdom.....	26
5.2 Vuxenblivande.....	26
5.3 Handlingsutrymme	27
5.4 Tillit och trygghet.....	28
5.5 Vardaglig livsföring.....	29
5.6 Förändring från det traditionella till det moderna.....	30
5.7 Modernisering	31
5.8 Kultur & Tradition	31
5.9 Identitet	32
5.10 Sociala strukturer	33
6. Resultat av enkätstudien	35
6.1 Boende.....	35
6.2 Livskvalité.....	38
6.3 Framtid.....	40
6.4 Ikeas etablering.....	42
7. Resultat av intervjuer.....	45
7.1 Tvåspråkigheten.....	45
7.2 Fritidsutbud	46
7.3 Att flytta eller stanna.....	47
7.4 Vilja och förhoppning att stanna kvar	48

7.5 Förändrad framtidstro.....	49
7.6 All leva och bo i Haparanda	50
7.7 Ikeas etablering.....	51
7.8 Eget boende.....	52
7.9 Framtiden	53
8. Diskussion	55
8.1 Identitet	55
8.2 Handlingsutrymmen på den lokala orten.....	56
8.3 Vuxenblivande.....	57
8.4 Förändring från det traditionella till det moderna.....	58
8.4.1 Förslag till vidare forskning	60
9. Slutord	61

Källförteckning

Bilaga 1	- Enkät, ungdomar
Bilaga 2	- Intervjutema, ungdomar
Bilaga 3	- Intervjuguide arbetsförmedlare

1. Inledning

Norrbottnens län utgörs av landskapet Norrbotten¹ samt den nordligaste delen Lappland. Norrbotten utgör cirka en fjärdedel av Sveriges totala landareal och år 2006 hade länet 251 866 invånare vilket utgör 2,8 % av Sveriges befolkning. Norrbotten består av 14 kommuner med flera kulturer och språk. Minoritetsspråk som finska, meänkieli och samiska talas av befolkningen i olika delar av länet. Befolkningstrenden i Norrbotten, inräknat födda, döda samt in- och utflyttningar visade en positiv utveckling år 2006, plus 146 människor. Sysselsättningsgraden i Norrbotten är mycket positiv och förväntas öka med cirka 2000 nya arbetstillfällen fram till år 2007. (Regionala kompetensrådet 2006)

Länsstyrelsen i Norrbotten har i samarbete med Regionala Tillväxtprogrammet² (RTP) i en rapport sammanställt ungdomars utvecklingsmöjligheter i Norrbotten. RTP har som mål att öka tillväxten i Norrbotten och öka sysselsättningen samt verka för positiv befolkningsutveckling. I Länsstyrelsens sammanfattning av rapporten angående ungdomarnas framtid framgick att det i första hand behövs en förändring av gamla strukturer och nya tänkesätt för att kunna nå de uppsatta målen. Ungdomarna bör ges ökat utrymme och delaktighet i att forma sin egen framtid i länet (Regionala Tillväxtprogrammet 2006)

Glesbygdskommunen³ Haparanda i östra Norrbotten med 10231⁴ invånare har genomgått en samhällelig förändring genom att Ikea med flera andra butiker har etablerat sig i staden under år 2006/2007. Utflyttningstrenden⁵ bland ungdomar har varit hög under tidigare⁶ år men har sedan (november 2007) visat på en positiv trend att ungdomar tenderar stanna kvar i kommunen Haparanda i motsats till tidigare år. Nyetableringar av företag till följd av Ikees etablering har resulterat i ökat behov av bostäder vilket medfört nybyggnationer och därigenom också ökat antal arbetstillfällen i kommunen. Gruppen gymnasieungdomar i Haparanda som studerar tredje och sista året på gymnasiet möter en annan verklighet än tidigare generationer ungdomar på grund av förändringen i den lokala orten. I takt med att gymnasietiden snart är slut och vuxenlivet närmar sig står ungdomarna i Haparanda inför

1 <http://www.bd.lst.se>

2 Ibid

3 Helve (2003)

4 <http://www.scb.se>

5 <http://www.scb.se>

6 Sandström 2007:242

framtida val vilka kan innefattas av vidare studier eller arbete. Det val som ungdomarna snart måste ta ställning till innebär att ungdomarna måste reflektera över sin egen identitet och medvetet ta ställning till sin egen närmaste framtid. Begreppet livsvillkor förekommer i tidigare sociologisk ungdomsforskning, vi har emellertid valt att använda oss av begreppet vardaglig livsföring. Ungdomarnas vardagliga livsföring utgör bland annat möjligheterna att få arbeten de önskar sig samt den utbildning som krävs för att erhålla arbete. De lokala villkoren i den vardagliga livsföringen bland ungdomar handlar om möjligheterna till ett vuxenliv genom eget boende och självständig försörjning. I samarbete med länsstyrelsen har Peter Waara⁷ i en rapport synliggjort att övergångarna mellan skola, arbete och att flytta hemifrån och bilda familj tar längre tid jämfört med förr. Generellt upptar skoltiden flera år och det är idag svårare att komma in på den allt mer kompetenskrävande arbetsmarknaden. Genom att avlönat arbete tillför en ekonomisk trygghet innebär det att ungdomar flyttar hemifrån vid en senare tidpunkt vilket även medför att familjebildning sker vid en senare tidpunkt i livet, om det sker alls. Ungdomar flyttar även mer och mer för att förverkliga en livsstil som de inte kan tillfredsställa i lokalsamhället. (Ung kraft för tillväxt 2004- 2007)

Waara⁸ menar att faktorer som inverkar till att ungdomar flyttar från glesbygds kommuner är avhängigt av fritidsutbud, utbildnings- och arbetsmöjligheter. Ett exempel som ungdomar tvingas ta ställning till är varaktigt arbete som ger en tryggad ekonomi vilket befäster etableringen i ett självständigt vuxenliv. Saknas arbetsmöjligheter i den lokala närmiljön innebär det att ungdomarna måste söka sig till andra kommuner som kan erbjuda ekonomisk trygghet, obeaktat möjligheter till egen bostad samt utbildning. Tillsammans innebär detta att en mindre kommun går miste om många yngres arbetskraft och därmed påverkas även kommunens framtid. Lokalsamhällets strukturella förhållanden är med andra ord betingade av handlingar på individnivå som påverkar lokalsamhällets utveckling på sikt. Waara menar att det är betydelsefullt, som ungdom, att ha tillgång till andra ungdomar som delar ens livsstil och värderingar som erbjuder ett slags socialt nätverk i det egna lokalsamhället. Ungdomarna idag lever i ett internationellt samhälle, de lever i en värld där möten över nationsgränserna sker via Chatrooms och liknande Internetbaserade träffsajter. Att fysisk förflytta sig mellan olika världsdelar genom att resa medför att världen är öppen för nya erfarenheter och upplevelser.

7 <http://www.bd.lst.se>

8 <http://pure.ltu.se>

Den samhälleliga förändringen i Haparanda kommun innebär att det fanns en tid före Ikeas etablering i kommunen och det kommer en tid efter en förändring som etableringen medför. Studien avser att synliggöra denna förändring i ungdomarnas vardagliga livsföring mellan år 2005 och år 2007. Förändringen kan även inverka till ungdomarnas möjligheter och hinder i den vardagliga livsföringen vilket kan påverka ungdomarnas val att arbeta eller studera vidare efter avslutade gymnasiestudier samt om de ska stanna kvar eller flytta från kommunen. Som sociologistuderande är det därför intressant att studera denna förändring över tid som äger rum och dess inverkan på ungdomars lokala livsföringsvillkor i Haparanda kommun.

1.1 Syfte & frågeställning

Det övergripande syftet med studien är att beskriva ungdomars vardagliga livsföring utifrån de lokala villkoren i Haparanda år 2007, det vill säga efter IKEA's etablering. Ett delsyfte är att synliggöra förändringen i den lokala samhällsstrukturen mellan år 2005 och år 2007 vilket inverkar till ungdomars möjligheter och hinder att stanna kvar i kommunen eller flytta. Följande frågeställningar lyfts fram för att precisera fenomenet:

- Vilka möjligheter har ungdomarna utifrån den lokala samhällsstrukturen att leva ett självständigt vuxenliv vilket innefattas av möjligheten till arbete eller vidare studier samt möjligheten att få bostad i sin hemkommun?
- Har förändringen i den lokala samhällsstrukturen mellan år 2005- 2007 påverkat ungdomarnas vardagliga livsföring att skapa sig en meningsfull framtid i kommunen och är förutsättningarna lika för unga kvinnor och män?

1.2 Disposition

Inledningen ovan avser ge läsaren en övergripande inblick till studiens undersökningsområde samtidigt som avsnittets andra halva avser leda in läsaren djupare in i det centrala i undersökningen, nämligen ungdomar i en glesbygdskommun. Gruppen ungdomar i studien studerar tredje och sista året på gymnasiet och kommer inom en snar framtid att ställas inför en mängd olika val som inverkar direkt på deras lokala förutsättningar att skapa sig ett självständigt vuxenliv. Genom syftet samt preciserade frågeställningarna synliggörs

intentionen med studien. Dispositionsavsnittet ger en övergripande inblick i hur studien är upplagd samt vad som närmast följer. Kapitel två belyser den lokala samhällsstrukturen i glesbygdskommunen Haparanda. Kapitel tre tar sin utgångspunkt i tidigare sociologisk ungdomsforskning knyter an till tidigare genomförda studier av ungdomars möjligheter och hinder att förverkliga sina liv i Haparanda samtidigt som det ger studien ytterligare perspektiv på ungdomars varande och blivande. Det fjärde kapitlet, Metodologiska överväganden beskriver varför vi valt den metod som ligger till grund för denna D-uppsats samt hur vi praktiskt genomfört studien för att belysa ungdomars vardagliga livsföring utifrån de lokala villkoren i glesbygdskommunen Haparanda. Därefter följer det femte kapitlet, begreppsligt ramverk, som åsyftar att belysa det sociologiska perspektivet i studien. Begreppen avser att ur ett sociologiskt perspektiv belysa förändringen i ungdomarnas lokala livsföring i Haparanda. Resultatet av enkätundersökningarna år 2007 samt år 2005 återges i tabellform i kapitel sex där resultatet avslutas i en sammanfattning. Kapitel sju återger resultatet av intervjuer med ungdomarna i Haparanda samt med en arbetsförmedlare från den lokala arbetsförmedlingen. Diskussion följer under kapitel åtta där vi klarlägger våra tolkningar av resultatet med hjälp av teoretiska begrepp, förslag till vidare forskning ges även i slutet av kapitlet. Slutord i kapitel nio ger våra personliga reflektioner kring förändringen i Haparanda samt vår förförståelse av att vara ungdom.

2. Haparanda, en kommun i förändring

Haparanda har sedan lång tid tillbaka varit en köpstad vilket innebär att det är köpmännen som dominerat⁹ näringslivsstrukturen på orten. Gränshandeln mellan städerna Haparanda och Torneå på vardera sidan om gränsen Sverige- Finland har alltid betytt mycket för Haparandas köpmän.

Det kulturella utbudet utgörs av traditioner ur det tornedalska kulturarvet¹⁰ som är förenat med det svenska och finska språket och kulturen som sedermera utvecklats till mer moderna former som teater och bio eller ett besök i stadens bibliotek. Fritidsutbudet i kommunen Haparanda utgörs av olika idrottsliga aktiviteter där ishockey, fotboll, tennis, volleyboll och friidrott kan utövas i någon av kommunens inomhushallar. Simning och andra idrotter som exempelvis, innebandy, handboll, gymnastik, boxning och dans, kan utövas i stadens Idrottshus. Stadens ridhus med ett stall för 25 hästar tillfredställer invånarnas intresse för hästar och ridning.

2.1 In- och utflyttnings mönster under åren 2005-2007

En tidigare gjord retrospektiv undersökning fram till år 2005¹¹ synliggjorde att befolkningen i Norrbotten och Haparanda minskade kontinuerligt. År 2005 visade statistiken att trenden höll på att vända i Haparanda och kommunen visade ett flyttningsöverskott¹² +2 personer och året efter 2006, +63 personer. Från första januari år 2007 fram till 30 september år 2007 hade Haparanda en befolkningsökning på 17 personer och Haparanda hade i november år 2007 10231 invånare. Befolkningsökningen mellan år 2005 och år 2006, menar den lokala arbetsförmedlaren¹³ berodde till stor del på beslutet, som kom i juli månad år 2005, att Ikea skulle etablera sig i Haparanda i november år 2006.

9 Hederyd (1992)

10 <http://www.Haparandakommun.se>

11 Sandström 2007:42

12 <http://www.scb.se>

13 Intervju med Arbetsförmedlare 2007- 11-14

2.2 Sysselsättningsmönster åren 2005-2007

År 2005 utgjorde den öppna arbetslösheten i Haparanda en andel på 6,3 %¹⁴. Året senare, november 2006, hade den öppna arbetslösheten sjunkit till 4,5 %. Däremot hade det skett en ökning av arbetslösheten hösten år 2006 och motsvarade 4,8 % i oktober år 2007. Enligt arbetsförmedlingschefens uttalande i Haparandabladet (2007-11-13) berodde ökningen av arbetslösheten på att kommunen haft en hög inflyttning det senaste året samt att många tim- och deltidsjobb hade upphört efter högsäsongen¹⁵. Orsaken till att arbetslösheten var lägre i november år 2006 berodde på att nyanställningarna inför Ikeas etablering var genomförda¹⁶.

”Sen om man jämför med förra årets siffror så var det ju så här, att förra hösten, det var ju en enorm tid här i Haparanda, det var ju då Ikea gjorde alla sina anställningar, Ikano gjorde alla sina anställningar, många företag som fanns här sen tidigare började rusta sig lite mot Ikea effekten. Man visste väl inte riktigt hur, ja, hur mycket måste vi öka, så vi hade väldigt, väldigt, väldigt många anställningar förra hösten, extremt många.”(Intervju med arbetsförmedlare 2007-11-14)

Sysselsättningen i Haparanda kommun domineras av den offentliga sektorn vilket i stor grad innefattar vård och omsorg samt handel och service inom den privata sektorn¹⁷. Yrken inom den offentliga sektorn och inom handel och service är av tradition kvinnodominerade¹⁸ och utgörs av deltidsanställningar. En översikt av Haparandas största arbetsgivare¹⁹ synliggör en procentuell ranking av andelen totalt antal anställda i kommunen per sektor år 2006.

1. Haparanda Kommun, 38,1 %
2. IKEA, 5 %
3. Norrbottens Läns Landsting, 3,6 %
4. Polarica AB, 2,2 %
5. Setra trävaror AB, 2,2 %

14 <http://www.ams.se>

15 Haparandabladet 2007-11-13

16 Intervju med Arbetsförmedlare 2007-11-14

17 Piippola (2006)

18 Ibid

19 <http://www.regionfakta.com>

Arbetsstillfällena i Haparanda ökar²⁰ och 500 nya jobb har skapats under år 2007. Den stora ökningen av antalet arbetsstillfällen har inneburit en utmaning för Haparanda Kommun i form av att hitta arbetskraft som har de kvalifikationer som anställningarna kräver. För att möta utmaningen har det utbildats mellan 500-600 personer inom handel och service under åren 2006-2007 för att tillgodose behovet av arbetskraft på den lokala arbetsmarknaden. Enligt intervjuad arbetsförmedlare²¹ på den lokala arbetsförmedlingen i Haparanda var det främst många arbetslösa som deltog i arbetsmarknadspolitiska program för att möta behoven på den lokala arbetsmarknaden.

Förutom behovet av arbetskraft inom handel och service har en stor del av nyanställningarna²² berört byggnads- och anläggningsbranschen, eftersom flertalet byggnationer av främst boende och företag pågick och pågår fortfarande inom kommunen. För att ge några exempel planerar Ikea att bygga ut lager, restaurang och parkeringsplatser samtidigt som 200 nya familjebostäder ska byggas²³ och varuhuset Elgiganten ska etablera sig i Haparanda år 2008²⁴. Sedan 1 juli år 2007 lockar Haparanda även till sig nya invånare genom att erbjuda gratis barnomsorg, vilket också har medfört ytterligare ett ökat antal arbetsstillfällen i kommunen.

2.3 Arbetsmarknad över gränsen

Haparanda är en gränskommun och angränsar till Torneå i Finland. Gränssamarbetet mellan länderna Sverige och Finland är en förebild²⁵ för hela EU. Sedan lång tid tillbaka har städerna Haparanda och Torneå samarbetat i olika frågor som berör invånarna i respektive kommun och land. Företagen på vardera sidan om gränsen rekryterar arbetskraft från både Finland och Sverige. Ett sådant exempel på gränssamarbete är²⁶ projekt ”Gränlandet” där finska och svenska arbetsförmedlare jobbar tillsammans med arbetsgivare från respektive sida om gränsen för att rekrytera arbetskraft. Haparanda är en tvåspråkig stad där den

20 <http://www.nsd.se>

21 Intervju med Arbetsförmedlare 2007-11-14

22 <http://www.nsd.se>

23 <http://dinapengar.se>

24 <http://www.nsd.se>

25 <http://www.haparanda.se>

26 Intervju med Arbetsförmedlare 2007-11-14

svenska och finska kulturen möts²⁷. Enligt den lokala arbetsförmedlarens²⁸ uppfattning kan Haparanda och Torneå liknas vid en och samma stad med två skilda språk. Detta innebär en fördel för arbetstagare inom detta geografiska område att behärska både svenska och finska språket i tal och skrift för att bättre kunna konkurrera på arbetsmarknaden.

2.4 Ikea

När Ikea etablerades i Haparanda, november år 2006, hade 143 människor anställning och oktober 2007 var antalet anställda 220, en ökning med 77 personer inom loppet av ett år²⁹. För Haparanda och Torneå liksom andra angränsade kommuner har detta inneburit stora förändringar. Medelåldern bland Ikeas anställda är 33 år och könsfördelningen är 70 % kvinnor³⁰. Ikeas målsättning var att passera 1 miljon besökare innan 1 årsdagen, 15 november år 2007, målet uppfylldes redan efter sex månader³¹ och den 25 november år 2007 hade 2 miljoner kunder besökt Ikea³². Haparanda har kommit att bli en logistisk knutpunkt för handel och distribution i och med det geografiska läget. Inom tre timmars bilfärd når Haparanda 821 000 människor i områdena Finland, Sverige, Norge och Ryssland³³. Under de sex återstående veckorna från öppningsdagen, den 15 november år 2006, som Ikea hade öppet var tre fjärdedelar av intäkterna i Euro³⁴. Av Ikeas besökare³⁵, under vinterhalvåret, har 70 % härstammat från Finland och under sommarmånaderna har 50 % av besökarna varit från Norge. Detta faktum har gjort Haparanda attraktivt³⁶ för många butikskedjor och kommunen har även vunnit pris för bästa logistiklösning genom att de har identifierat möjligheten, utifrån sitt geografiska läge, att vara en logistisk knutpunkt för handel och distribution.

27 <http://www.haparanda.se>

28 Intervju med Arbetsförmedlare 2007-11-14

29 <http://dinapengar.se> 2007-10-26

30 Haparandabladet 2007-11-13

31 Norrländska socialdemokraten 2007-10-23

32 <http://www.kuriren.nu> 2007-11-28

33 <http://dinapengar.se> 2007-10-26

34 <http://www.kuriren.nu> 2007-10-26

35 <http://dinapengar.se> 2007-10-26

36 <http://www.kuriren.nu> 2007-10-26

3. Tidigare sociologisk ungdomsforskning

Nedan presenteras några sociologiska studier gjorda i Haparanda. Ungdomars livsvillkor i Haparanda är en komparativ studie av ungdomars livsvillkor i Haparanda fram till år 2005³⁷. Arbetsmarknadsutbildningsåtgärder inför Ikeas etablering presenterar en undersökning som gjorts om Haparanda kommuns förberedelser för att möta den förväntade efterfrågan av arbetskraft som Ikeas etablering skulle komma att medföra³⁸. Ungdomars attityder till att leva och bo i en gränskommun³⁹ synliggör gymnasieungdomars inställning gentemot varandra på vardera sidan om gränsen Haparanda- Torneå. Ungdom i Gränsland är en kvalitativ studie om ungdomar i Tornedalen som befinner sig i ett gränsland mellan glesbyggd och storstad⁴⁰. Slutliga studien, Ungdomars väg till arbetslösheten synliggör ungdomars reflektioner och förhållningssätt i en arbetslös situation.

3.1 Ungdomars livsvillkor i Haparanda fram till år 2005

I en retrospektiv studie fram till år 2005⁴¹ har Sandström (2007) i en kvantitativ studie undersökt ungdomars livsvillkor i Haparanda. Studiens retrospektiva ansats låg till grund för att det hade skett stora samhälleliga förändringar i Haparanda år 2006. Ikea med andra affärskedjor hade etablerat sig i kommunen vilket inneburit att många ungdomar i Haparanda hade fått arbete på den lokala orten. Det faktum att antalet arbetstillfällen i kommunen ökade under perioden år 2006- 2007 till följd av Ikeas etablering hade påverkat ungdomarnas livsvillkor jämfört med tidigare år. Studien synliggjorde ungdomarnas lokala livsvillkor i Haparanda fram till år 2005, det vill säga innan Ikea öppnade. Resultatet av studien belyste ungdomarnas möjligheter och hinder, utifrån de lokala livsvillkoren, att skapa sig en meningsfull framtid i kommunen och om förutsättningarna var likvärdiga för både pojkar och flickor. Sandström undersökte även vilka underliggande sociala faktorer som inverkade och medverkade till ungdomarnas möjligheter eller hinder att stanna kvar i kommunen eller om alternativet var att flytta. Studiens empiriska material tog sin utgångspunkt i en tidigare genomförd studie ”Ung 2005” samt tillgänglig offentlig statistik för att belysa den rådande

37 Sandström 2007:242

38 Mukka 2007:13

39 Niska 2005:25

40 Waara (1996)

41 Sandström 2007:242

lokala samhällsstrukturen i Haparanda. Sandström genomförde en komparativ jämförelse mellan Norrbottens och Haparandas ungdomar i årskurs nio på högstadiet samt årskurs tre på gymnasiet. Urvalsfrågorna i enkätstudien synliggjorde ungdomars inställning och upplevelser kring boende, framtid och livskvalité. Studien synliggjorde att under år 2005 var arbetsmarknaden betydligt mer annorlunda än vad den var år 2007. Arbetslösheten var hög på grund av nedskärningar och den högsta arbetslösheten var bland ungdomar under 24 år. Den dominerande sysselsättningen i Haparanda återfanns inom offentlig sektor, vård och omsorg och inom privat sektor, handel och service. Det är en arbetsmarknad som domineras av kvinnor och kännetecknades av hög grad av deltidsarbete. Detta ledde till att deltidsarbetslösheten var högre i Haparanda jämfört med övriga kommuner i Sverige. Sandström synliggjorde även att det var betydligt fler unga män som var öppet arbetslösa än kvinnor i Haparanda kommun samt att utbildningsnivån bland långtidsarbetslösa var lägre jämfört med andra orter i Sverige. Den lokala arbetsmarknaden i Haparanda kännetecknades av en kontinuerligt stigande medelålder samtidigt som utflyttningen var störst bland kvinnor i åldersgruppen 18-24 år. Resultatet av studien synliggjorde att ungdomarna såg det som ”normalt” att flytta samtidigt som det var majoriteten flickor som planerade flytta från kommunen. Sandström menar att det var både strukturella som individuella möjligheter och hinder som invercade till ungdomars livsvillkor och beslutet att stanna eller flytta var i allra högsta grad individuellt och beroende av sociala kontakter, kön och intressen. Resultatet visade även att vara ung och vuxit upp i en glesbygdskommun med begränsade möjligheter till både arbete och vidare studier inte ingav några större förhoppningar inför valet att stanna kvar eller flytta. I studien framkom vidare att det dock fanns ungdomar som upplevde sig nöjda med det lokala utbudet av arbete och fritid. Sandström menar att eftersom Haparandas arbetsmarknad var begränsad innebar det att både kvinnor och män var tvingade att inordna sig i den lokala samhällsstrukturen om de inte själva valde att flytta. Ett viktigt inslag i de lokala livsvillkoren ingick också att behärska två språk - det finska och svenska språket ansågs vara en fördel både på den lokala arbetsmarknaden och på fritiden.

3.2 Arbetsmarknadsutbildningsåtgärder inför Ikeas etablering

I en tidigare sociologisk studie har Mukka⁴² (2007) studerat hur Haparanda kommun förberedde sig för att möta den förväntade efterfrågan av arbetskraft i och med Ikeas

42 Mukka 2007:13

etablering. Mukka återger i studien att Länsarbetsnämnden satsade särskilda medel för att utbilda personer i den allt mer växande handels- och servicesektorn. Syftet med Mukkas studie var att undersöka om och på vilket sätt arbetsmarknadsutbildningen i Haparanda hade förberett utbildningsdeltagarna med den kompetens som de lokala arbetsgivarna efterfrågade vid rekryteringarna. Mukkas resultat synliggjorde att arbetsmarknadsutbildningen hade utbildat deltagarna med efterfrågad formell och informell kompetens, men det som kom att bli avgörande för om individerna som genomgått utbildningen fick anställning var ändå den sociala kompetensen som personen ägde. Mot bakgrund av Haparandas geografiska läge och närheten till Finland visade sig språkkunskaper vara ett betydelsefullt kriterium för att få arbete på den lokala orten. Arbetsgivarna förväntade sig att några av medarbetarna kunde tala finska men även det ryska språket ansågs som meriterande eftersom det fanns förväntningar om att även kunder från Ryssland skulle komma och handla i Haparanda.

3.3 Ungdomars attityder till att leva och bo i en gränskommun

Niska (2005) har i en kvantitativ studie, år 2005, undersökt finska och svenska gymnasieungdomars attityder⁴³ till varandra samt inställningen till boendemiljön. Haparanda och Torneå som ligger på vardera sida om gränsen till Sverige och Finland hade, enligt Niska, ett ständigt samarbete och ett av samarbetsprojekten utgjorde ett av författarens undersökningsområden. Projektet ”På gränsen- Rajalla” innebar att städerna planerade att bygga, mitt på gränsen, ett gemensamt stadscentrum. I Niskas studie framgick bland annat hur Haparandas invånare vid en folkomröstning röstade mot förslaget om ett gemensamt stadscentrum men att kommunens politiker trots motståndet beslutade sig för att genomföra projektet ändå. Resultatet synliggjorde att de svenska ungdomarna hade en mer negativ attityd mot finländare än vad de finska ungdomarna hade gentemot svenskarna. De svenska ungdomarna var mer negativa till det finska språket samt den finska kulturen och ansåg att finländare hade allt för stort inflytande i Haparanda kommun. Enligt Niska hade den negativa attityden bland Haparandaborna gentemot grannlandet ett samband med motståndet till projektet ”På gränsen- Rajalla”.

43 Niska 2005:25

3.4 Ungdomars lokala livsvillkor i gränskommunen Haparanda

I sin doktorsavhandling har Peter Waara⁴⁴ (1996) studerat gymnasieungdomars uppväxtvillkor och vuxenblivande i Haparanda kommun. Studien bygger på 26 intervjuade ungdomar som studerade på Tornedalsskolan i Haparanda. Ungdomarna som var i ålder 18-19 år var från både Övertorneå och Haparanda kommun. Waara menade att ungdomarnas framtidsvisioner ofta var kopplade till deras anknytning till det lokala samhället. Lokal förankring och utanförskap avsåg ungdomarnas inställning av att känna sig förankrade i eller utanför den lokala miljön. Livsvillkoren varierade mellan orterna och ungdomarnas uppfattning om möjligheter och begränsningar såg olika ut. Strukturella och materiella förhållanden i lokalsamhället påverkade föreställningarna om arbetsliv, fritid, boendeintressen och om de kunde tänka sig att stanna kvar eller flytta. Inställningen kring att flytta eller stanna kvar yttrades ur en medvetenhet kring de lokala tillgångarna samt bristerna av studie- och arbetsutbud. Valet ungdomarna hade var att antingen stanna kvar och inordna sig i det lokala samhället eller göra uppbrutt genom att flytta. Oberoende av de val ungdomarna gjorde så hade det lokala samhället stor betydelse för ungdomarnas framtidsuppfattning. Enligt Waara hade utflyttning från glesbygden ett samband med behovet av utbildning och statistik visade att unga kvinnor var mer benägna att flytta än vad unga män var. Arbetsplanernas lokala förankring hade ett samband med ungdomarnas möjligheter att identifiera sig med de lokala förhållanden och i vilken utsträckning ungdomarna kände sig integrerade i lokalsamhället. Det var lättare att stanna kvar på orten om intressena var lokalt förankrade och skillnaderna i lokal förankring synliggjordes genom ungdomarnas önskemål av utbildning. De ungdomar som var integrerade i det lokala samhället hade benägenhet att anpassa sina utbildningsplaner efter den lokala arbetsmarknaden.

3.5 Ungdomars väg till arbetslösheten

Hertzberg (2001) beskriver ungdomars väg till arbetslösheten. Syftet var att beskriva hur arbetslösa ungdomar anser att de ska bete sig för att söka arbete. I studien ingick intervjuer med 21 ungdomar mellan 19- 23 år som hade varit arbetslösa mellan en vecka och tre år. Enligt Hertzberg synliggjorde intervjuerna att ungdomarna under en kort period ansåg att det var skönt att slippa kraven som fanns innan arbetslösheten. Det handlade om att komma ifrån de plikter som arbetslivet eller skolan medförde. Arbetslösheten ansågs som ett befriande

44 Waara (1996)

från livets tvång. Vidare framkom också att det fanns mer tid till socialt umgänge och utövande av idrotter. De yngsta intervjuade ungdomarna hade en tendens att lättare möta arbetslösheten eftersom de dagligen umgicks med vänner. En annan omständighet var att ungdomarna inte kände något socialt tryck från samhället, det kändes inte skamligt att vara arbetslös. Hertzberg poängterar att det var långt ifrån alla ungdomar som upplevde arbetslösheten som problematisk och det skall beaktas att de intervjuade ungdomarna inte hade varit arbetslösa någon längre tid. Ju längre ungdomarna hade varit arbetslösa desto negativare var dem gentemot arbetslösheten. Överlag hade ungdomarna en optimistisk tro att de inom en snar framtid kom att etablera sig på arbetsmarknaden, även de som hade varit arbetslösa en längre tid. Däremot trodde ungdomarna generellt att arbetslösheten var här för att stanna, men de var optimistiska för sin egen del. Förhoppningen om att få ett nytt jobb var alltså inte avhängigt av arbetsmarknadsläget utan det berodde på ens personliga vilja att få ett arbete och att de gick in för det. Ungdomarna ansåg själva att de inte skulle ha några problem att få ett arbete däremot trodde de att det kunde vara ett problem för andra ungdomar. Arbetslösheten var alltså ett individuellt problem och inte ett samhälleligt. Trondmans (2002) reflektioner beträffande Hertzbergs studie synliggör att allmänna problem är en samhällsfråga medan personliga bekymmer är en privatsak men i tidens gråzon har ungdomarna en tendens att individualisera samhälleliga problem

4. Metodologiska överväganden

Innan studiens början hade vi bestämt oss för att använda oss av triangulering⁴⁵, teoristudier, kvalitativ och kvantitativ metod har kombinerats. Valet grundade sig på vetenskapen om tidigare retrospektiva⁴⁶ ungdomsstudie där en kvantitativ undersökning från år 2005 utgjorde studiens empiriska material. En kvantitativ metod ger dock inte möjlighet till samma fördjupning⁴⁷ som den kvalitativa metoden kan belysa. För att stilla nyfikenheten och undran, ”vad hände mellan åren 2005 - 2007” och ”hur ser samhällsstrukturen och den vardagliga livsföringen ut för Haparandaungdomarna idag”, användes kvalitativ metod för att belysa ungdomarnas egna reflektioner kring livet och framtiden i Haparanda. Kvalitativ metod förutsätter⁴⁸ tydlighet och öppenhet av studieobjektens perspektiv, reflektioner och utsagor, kring den verklighet som de lever i. Metoden förutsätter även en fantasirikedom samt kritisk hållning till den information som mottogs av oss som intervjuare. Kvantitativ metod utgår emellertid utifrån oss som utför studien, i vilken utsträckning data/fakta presenteras samt hur tankar, idéer och begrepp skall stå i centrum när materialet framställs.

4.1 Arbetsfördelning

Studiens huvudförfattare Anne har ansvarat över insamlad data från Statistiska centralbyrån, Länsstyrelsen, Haparanda Kommun, Luleå tekniska universitets forskningsdatabas, Regionsfakta och Nationalencyklopedin. Kapitel Inledning, disposition och tidigare sociologisk ungdomsforskning har Anne till största del ansvarat över. Tommy har ansvarat över insamlad data från dagstidningarna Norrländska socialdemokraten, Norrbottens Kuriren och Haparandabladet samt Internetkällorna, Arbetsförmedlingen, Haparanda Kommun och Dina pengar. Kapitel, Haparanda, en kommun i förändring har Tommy till största del ansvarat över. Sammanställning av kvantitativ data och konstruktion av tabeller i Excel har Tommy utfört. I teoriavsnittet har Anne ansvarat för begreppen ungdom, vuxenblivande, handlingsutrymme, vardaglig livsföring, modernisering samt delar ur förändring från det traditionella till det moderna och kultur & tradition. Tommy har ansvarat för begreppen tillit & trygghet, identitet, sociala strukturer samt delar ut förändring från det traditionella till det

45 Merriam (1994)

46 Sandström 2007:242

47 Trost (1997)

48 Alvesson, Sköldberg (1994)

moderna och kultur & tradition. Fördelning av intervjuer av ungdomar har fördelats om fyra var. Intervju av arbetsförmedlare är gemensamt utförd. Övrigt innehåll i studien som syfte och frågeställning, metodologiska överväganden, resultat av enkätstudien, resultat av intervjuer samt diskussion har vi gemensamt bearbetat.

4.2 Metod

Studien är en longitudinell analys⁴⁹ vilket innebär att studien innefattas av empiriska observationer som gjorts vid mer än en tidpunkt. Vi har använt oss av enkätundersökning samt insamlad data som gjorts vid två tillfällen, år 2005⁵⁰ samt år 2007. För att belysa förändringen i den lokala samhällsstrukturen och ungdomarnas livsföring har vi gjort en jämförelse mellan resultaten av två enkätstudier, insamlade vid två skilda tillfällen mellan år 2005 och år 2007. Vi har valt att presentera det kvantitativa materialet deskriptivt⁵¹ eftersom metoden ger en tydligare beskrivning av ungdomars upplevelser av att leva och bo i lokalsamhället Haparanda vilket är studiens fokus.

De kvantitativa data som ingår i denna studie utgörs av en enkätstudie gjord år 2007 vilket till stor del är utformad utifrån ”ung 2005”⁵². Enkäten i denna studie, år 2007, bygger till övervägande del på närmast identiska frågor med ”ung 2005”. Syftet var att jämföra eventuella skillnader och likheter i ungdomarnas vardagliga livsföring mellan åren 2005 och 2007. Enkäten kom sedan att utgöra underlag för kvalitativa intervjuer med ungdomar och arbetsförmedlare i Haparanda. Studiens kvalitativa del återges av ett stort antal citat genom att det är de intervjuade personerna som är i fokus, det vill säga ungdomar samt arbetsförmedlare. Ambitionen var att ungdomarnas egna utsagor skulle ge liv åt studien och återge ungdomarnas upplevelser av deras lokala livsföring i Haparanda kommun. Intervjuerna med ungdomarna avsåg att ge en mer nyanserad och djupare inblick och förståelse⁵³ av ungdomarnas uppfattning och upplevelse av de lokala villkoren i den vardagliga livsföringen i Haparanda. Intervjun med en arbetsförmedlare avsåg att ge relevant information och fakta om den rådande arbetsmarknadssituationen på den lokala orten.

49 Sociologiskt lexikon

50 Sandström 2007:242

51 Jönsson m.fl. (1993)

52 Sandström 2007:242

53 Trost (1997)

4.3 Avgränsning

Studiens geografiska undersökningsområde har avgränsats med fokus på den lokala kontexten i Haparanda kommun. Urvalet i studien har avgränsats till att undersöka ungdomar i årskurs tre på gymnasiet eftersom skoltiden närmar sig sitt slut och de står inför valet som berör deras framtida sysselsättning. Genom att tillföra studien fakta om ungdomarnas arbetsmarknadssituation i Haparanda har vi avgränsat oss att intervjua en lokal arbetsförmedlare. Intervjufrågorna har avgränsats till syftet för att återge ungdomarnas lokala livsföring i kommunen Haparanda samt deras reflektioner kring framtiden. Enkätfrågorna har avgränsats utifrån syftet att jämföra förändringen mellan år 2005 och år 2007 samt att fokusera på den lokala kontexten i Haparanda.

4.4 Urval

Med utgångspunkt från syftet är urvalet ungdomar i Haparanda studiens fokus. Ungdomarna är i åldern 17-18 år och studerar tredje året på gymnasiet. Urval i enkätundersökning år 2007, utgjordes av 114 ungdomar i årskurs tre där 46 ungdomar representerade ett sannolikhetsurval⁵⁴ genom slumpmässigt deltagande. Valet att studera just ungdomar i Haparanda har sin grund i tidigare gjord retrospektiva undersökning fram till år 2005⁵⁵. Urval i tidigare gjord undersökning utgjordes av totalt 55 ungdomar som studerade på högstadiet samt gymnasiet i Haparanda. Valet att använda enkätundersökning även i denna studie är med syfte att jämföra förändringen i Haparanda kommun mellan år 2005 och år 2007. Respondenterna i denna studies kvalitativa del utgörs av åtta ungdomar som studerar tredje och sista året på gymnasiet på Tornedalsskolan i Haparanda samt en arbetsförmedlare vid den lokala arbetsförmedlingen. Valet att intervjua ungdomar i årskurs tre på gymnasiet grundar sig på vår förförståelse att det är vid denna tidpunkt ungdomar börjar, mer aktivt, fundera över sitt framtida liv genom att ungdomarna inom en snar framtid avslutar sina gymnasiestudier. Intervjuerna består av personliga intervjuer, så kallade ansikte- mot- ansikte kontakt mellan intervjuare och intervjuad⁵⁶. Valet att intervjua arbetsförmedlare grundade

54 Hellevik (1996)

55 Sandström 2007:242

56 Hellevik (1996)

sig på vetenskapen kring Arbetsförmedlingens kännedom över den lokala arbetsmarknadssituationen i kommunen.

4.5 Kvantitativ metod

Under de tre dagar som vi besökte Haparandas Gymnasieskola kom vi i kontakt med 46 ungdomar i årskurs tre som var villiga att delta i enkätundersökningen, 20 pojkar samt 26 flickor. Totala populationen⁵⁷ ungdomar på gymnasiet var 349⁵⁸ ungdomar, 178 pojkar och 171 flickor. Populationen i studien var gymnasieungdomar i årskurs tre vilka utgjordes av 114 ungdomar, 52 pojkar och 62 flickor. Representativiteten av populationen ungdomar i studien utgjorde 33 procent av totala populationen gymnasieungdomar i Haparanda. Urvalet för enkätundersökningens representativitet utgjorde 40 procent av populationen ungdomar årskurs tre. Biträdande rektor bistod med hjälp att nå ungdomarna i årskurs tre för enkätundersökning genom att följa oss till olika pågående lektioner, därmed blev respondenterna slumpmässigt utvalda att delta i undersökningen. Vi var närvarande under tiden ungdomarna fyllde i enkäten för att sedan samla in enkätsvaren. Urval i tidigare genomförd enkätundersökning⁵⁹, som vi senare jämförde vår enkätundersökning med, utgjordes av totalt 55 ungdomar. 30 ungdomar från årskurs nio på högstadiet utgjorde en representativitet på drygt 17 procent. 25 ungdomar från årskurs tre på gymnasiet i Haparanda utgjorde en representativitet på 25 procent. Enkäten utgjordes av 12 frågor med fasta svarsalternativ vilka berör bakgrund, nutid och framtidsplaner. Tre av frågorna var direkt kopplade till Ikeas etablering. Syftet med enkätstudien var dels att kunna göra en jämförelse med tidigare genomförd studie, dels fungera som ett komplement till den kvalitativa undersökningen i studien. Frågorna 1- 4b samt frågor 6-9 är identiska med tidigare ungdomsundersökning år 2005. Fråga 4c, 9-12 är nykonstruerade för att överensstämma med syftet i denna studie. Svarsalternativ i fråga 9, i denna studies enkät, är omkodad. Skala i svarsalternativet utgjordes av en intervallskala med gradering 1- 10 från mycket pessimistisk till mycket optimistisk. Omkodning: 1- 3=pessimistisk, 4- 7= både och, 8- 10= optimistisk.

57 Körner, Wahlgren (2005)

58 <http://www.haparandakommun.se>

59 Sandström 2007:242

4.6 Analys av kvantitativ data

Populationen utgjordes av 46 ungdomar vilket medförde att insamlade enkäter var förhållandevis lätthanterlig i analysprocessen. Bearbetningen utfördes i Microsoft Excel och återges deskriptivt⁶⁰ eftersom syftet med studien var att belysa och förklara eventuella skillnader i ungdomars vardagliga livsföring mellan år 2005 och år 2007. Det insamlade statistiska materialet bearbetades och klassificerades⁶¹ för att därigenom få en översikt av de individer som ingick i undersökningen. Det faktiska antalet, absoluta frekvenserna, räknades om till relativa frekvenser, i procent, detta för att få en mer överskådlig bild av insamlad data. Sammanställningen av statistiken i studien återges i förenklade och mer överskådliga tabeller. Genom att vald analysmetod förespråkar att läsaren får en uppfattning av totala antalet individer i materialet återges antalet (n) under varje tabell år 2007. Tabell år 2005 återges (n) i procent enligt i tidigare retrospektiva undersökning.

4.7 Kvalitativ metod

Första kontakten med gymnasieskolan utgjordes via mejl till rektor där studien presenterades samt förfrågan om intressedeltagande gjordes. Andra kontakten med rektorn, även den via mejl, välkomnades iden och tidsplan för intervjuer och riktlinjer kring urval och praktiska detaljer som plats för intervju bestämdes. Rektorn gjorde en förfrågan till det sammanlagda antalet 114 ungdomar i årskurs tre, 52 pojkar och 62 flickor, om frivilligt deltagande i den kvalitativa delen av studien. För att undvika ett eventuellt subjektivt urval ombads rektorn att via mejl sända oss, en namnlista över frivilliga pojkar och flickor. Ur totala namnlistan av frivilliga, vilket representerades av 37 ungdomar, skrev och fördelade vi lappar med namn på pojkar och flickor som delades upp i två olika högar. Detta gjordes för att samtliga enheter i urvalsunderlaget skulle ha likvärdiga förutsättningar att komma med i urvalet⁶². Slumpmässigt lottades fyra namnlappar från respektive hög med namn, ett av namnen valdes bort på grund av släktskap mellan en av ungdomarna och intervjuaren och en ny namnlapp valdes.

60 Hellevik (1996)

61 Körner, Wahlgren (2005)

62 Hellevik (1996)

Intervjuguiden för ungdomarna var semistrukturerad⁶³ och intervjufrågorna utformades av teman kring ungdomarnas bakgrund, nuvarande liv i Haparanda och framtidsplaner. Utifrån vår förförståelse konstruerades begrepp som applicerades i en mindmap (tankekarta). Begreppen operationaliserades till frågeställningar i intervjuguide. Ambitionen var att utifrån ett antal förutbestämda frågor få respondenterna att berätta med egna ord⁶⁴ deras upplevelser och utsagor kring de lokala villkoren i ungdomarnas livsföring i Haparanda. Tillvägagångssättet medförde att vi som intervjuare lärde oss allt eftersom hur vi skulle hantera intervjusituationen, det vill säga, exempelvis vilka följdfrågor som kunde tänkas vara relevanta.

Första kontakten med arbetsförmedlingen utgjorde via mejl till chefen på den lokala arbetsförmedlingen i kommunen där studien presenterades och förfrågan om deltagande gjordes. I den andra mejlkontakten med chefen på den lokala arbetsförmedlingen bestämdes tid för intervju med någon av de verksamma arbetsförmedlarna. Vi ombads kontakta Arbetsförmedlingen på tidsbestämd dag, per telefon, när vi var på plats i kommunen, vilket gjordes. Den arbetsförmedlare som hade varit ombedd att ta emot oss för intervju hade blivit sjuk så vi hänvisades till en annan arbetsförmedlare som ställde upp för intervju. Intervjumanualen för arbetsförmedlare hade konstruerats delvis utifrån den operationaliserade begreppsmanual som användes vid intervjuerna med ungdomarna, delvis utifrån vår egen förförståelse. Frågorna var semistrukturerade eftersom ambitionen var att arbetsförmedlaren skulle berätta med egna ord och återge fakta kring Haparandas arbetsmarknadssituation för ungdomar. Intervjumanualen reviderades och justerades emellertid strax innan vårt bestämda möte eftersom nya frågor hade utkristalliserats sedan vi hade intervjuat ungdomarna.

4.8 Intervjusituation

4.8.1 Ungdomar

Intervjuerna av ungdomarna utfördes i skolmiljö för att respondenterna i mesta möjliga mån skulle känna sig trygga och bekanta med miljön. För att bekanta oss med skolmiljön gjordes ett besök dagen innan då vi träffade kontaktpersonen, biträdande rektor. Biträdande rektor

63 Miles & Huberman (1994)

64 Magne m.fl (1991)

tillhandahöll två mindre avskilda rum, utan insyn, i närheten av varandra där intervjuerna genomfördes. Intervjuerna pågick 15 till 40 minuter vardera och de hade planerats i en timmes intervaller för att undvika tidsbrist och stress i intervjusituationerna⁶⁵. Valet att göra personliga intervjuer istället för gruppintervjuer⁶⁶ var dels för att undvika gruppträck mellan respondenterna samt att risken finns att gruppintervjuer kan hämma den enskilda individen att komma till tals. Personliga intervjuer kan medföra att individen känner sig mer trygg i intervjusituationen och det kan medföra en högre grad av frispråkighet. Intervjusituationen ägde rum samtidigt i två avskilda rum av två personer, intervjuare samt respondent för att undvika att respondenten skulle känna sig underlägsen och otrygg i situationen⁶⁷. Interaktionen mellan intervjuaren och respondent innebär en ömsesidig påverkan av den andres närvaro, exempelvis, klädsel, språk, beteende och bakgrund. Det är viktigt att vi som intervjuar är medvetna om att dessa yttre och inre betingelser kan påverka intervjusituation och respondent⁶⁸. Intervjuerna bandades, dels för att eftersträva en ledig och flytande intervjusituation, dels för att ha möjlighet att notera det som inte sades i ord, gester, tonfall och ansiktsuttryck. Intervjuer där enbart papper och penna används kan upplevas störande och tidskrävande⁶⁹. Innan intervjun påbörjades gavs information kring formalia som anonymitet, intervjuens beräknade tidslängd, syftet med intervjun och studiens innehåll samt rätten att avbryta intervjun.

4.8.2 Arbetsförmedlare

Intervjun med arbetsförmedlare ägde rum på den lokala Arbetsförmedlingen. Respondenten stängde av sin arbetstelefon för inkommande samtal så att intervjun inte skulle störas av några yttre moment. Vi frågade om respondenten accepterade att intervjun bandades vilket vederbörande godtog. Vi informerade om syftet med intervjun samt andra etiska faktorer som rätten att avbryta samt att konfidentialitet utlovades om så önskades. Vi informerade även att inspelad bandupptagning kom att förstöras när syftet med intervjun och studien var slutförd. Den bandinspelade intervjun pågick 1 timme men efter att bandspelaren hade stängts av gav informanten ytterligare information vilket noterades efter att vi lämnat Arbetsförmedlingen. Citat framkommer i studien av arbetsförmedlare men finns ej med som nedskrivet i medföljande bilaga av inspelad intervju med arbetsförmedlare, det är våra egna anteckningar.

65 Andersson (1994)

66 Trost (2005)

67 Ibid

68 Andersson (1994)

69 Ibid

4.9 Analys av kvalitativ data

Det bandinspelade råmaterialet avlyssnades och skrevs ut ordagrant och en första analys ägde rum för att senare redigeras och ta bort det som inte var väsentligt. ”Kill your darlings”⁷⁰ momentet tvingade oss att söka oss tillbaka till studiens syfte som allt som oftast hade en tendens att försvinna i det intressanta insamlade materialet. De redigerade utskrifterna analyserades och anteckningar gjordes bredvid text för att synliggöra eventuella återkommande utsagor som bildade mönster⁷¹ och teman. Tematiseringen utkristalliserades till väsentliga sociologiska begrepp. Eftersom vi tillsammans läste igenom samtliga nio intervjuer lärde vi oss materialet och sökandet efter mönster och teman fortgick omedvetet även under tid utanför uppsatsskrivandet⁷².

Vi använde oss av helhetsanalys⁷³ när analyserade materialet vilket innebar att vi i först såg till helheten av all insamlad information och försökte bilda oss en allmän uppfattning och hitta återkommande utkristalliserade teman. Utifrån de underteman som hade utkristalliserats identifierade vi nya frågeställningar som ansågs klarlägga viktiga perspektiv i materialet. Steg tre i analysen innebar att vi utifrån frågeställningarna systematiskt analyserade intervju-materialet och de teman som var relevanta för studiens syfte. Svagheten med helhetsanalys är att det är forskarens ansvar att utse vilka teman som anses vara centrala i studien och intressanta för studiens syfte. Det kan dock finnas en risk att forskaren omedvetet ignorerar viktiga aspekter i intervjumaterialet som kan vara betydelsefull för studien.

4.10 Reliabilitet och validitet

Reliabilitet och validitet⁷⁴ innebär att den mätning som görs ska vara så stabil som möjligt och inte vara utsatt för, till exempel, slumpmässiga eller systematiska fel, som i sin tur visar en ej korrekt bild av de undersökta egenskaperna hos enheterna. Reliabilitet syftar till, *hur* mätningarna har utförts vilket associerar till noggrannhet och tillförlitlighet i studiens

70 Jacobsen (1993)

71 Trost (2005)

72 Ibid

73 Magne m.fl. (1991)

74 Hellevik (1996)

mätprocedur. Validitet syftar till, *vad* som undersöks, att forskaren verkligen mäter det som är i fokus i problemställningen. För att så långt som möjligt säkra reliabiliteten i enkätundersökningen, det vill säga, minska risken för systematiska och slumpmässiga fel, valde vi att medverka båda två vid datainsamlingen ifall några oklarheter angående frågeformuläret skulle uppstå. Frågor nummer 10- 12 kan upplevas styrda, vilket kan påverka reliabiliteten⁷⁵. Enkätfråga nummer åtta i denna studie (Hur viktigt är det att när du är 35 år har fast anställning) innerhåller ett bortfall. Enligt tidigare retrospektiv⁷⁶ sociologisk ungdomsundersökning (Fråga nummer 24) innehöll svarsalternativ ”fast anställning” vilket har uteblivit i denna enkät på grund av den mänskliga faktorn.

För att säkra reliabiliteten i samtalsintervjuerna försökte vi så långt som möjligt registrera felsägningar och missuppfattningar genom att ställa följdfrågor. För att ytterligare säkra reliabiliteten undvek vi i största möjliga mån att ställa ledande frågor eftersom att syftet med studien var att återge ungdomarnas egna utsagor.⁷⁷ Valet att kombinera kvalitativ och kvantitativ metod, triangulering, bidrog till att studiens resultat⁷⁸ gav en mer representativ och sanningsenlig återgivning av ungdomarnas livssituation och vardagliga livsföring i kommunen Haparanda. Kombinationen av olika metoder stärker⁷⁹ även respektive methods starka och svaga sidor genom att de kompletterar varandra.

För att beskriva och återge fakta kring undersökningsområdets samhällsstruktur har vi sökt relevant data som knyter an till studien via tidningsartiklar samt Internet. SCB, Länsstyrelsen, AMS, Regionsfakta och Haparanda Kommun utgör bas källor i studien. Tidningsartiklar ger empirisk och väsentlig fakta om Haparanda men vi är medvetna om att även bakom de tryckta skrivna orden i artiklarna så finns en människa med sin egna förförståelse, liksom vi själva, vilket kan färga innehållet i texten.

4.11 Etiska och moraliska överväganden

Ambitionen med studien var att ge en så sanningsenlig återgivning som möjligt av ungdomarnas egna berättelser kring deras upplevelser av livsvillkoren i Haparanda kommun.

75 Trost (1997)

76 Sandström 2007;242

77 Trost (1997)

78 Merriam (1994)

79 Magne m.fl (1991)

Grunden för all forskningsetik är forskarens etiska ansvar⁸⁰ att se till att forskningen är moraliskt acceptabel och av god kvalitet. Redovisningen av studiens kvalitativa data som utgörs av intervjuer av ungdomar och arbetsförmedlare återges i valda citat. Intervjupersonerna var i fokus under hela studien och vi valde därför belysa⁸¹ och betona deras egna uttryckssätt i specifika frågor för att ge liv åt materialet samt att det skall vara läsvänligt. Ur etisk synpunkt⁸² har vissa ord i talspråk redigerats i skrift, dels för att inte utsätta den intervjuade för genanta talspråksfel, dels för att läsaren enklare ska förstå innebörden i texten. Överlag⁸³ har vi under hela skriv och analysprocessen haft icke akademiker i åtanke som läsekrets. Detta innebär att målet har varit att text och innehåll i studien, så långt som möjligt, ska vara framställd på ett enkelt och förståeligt sätt. Vi har inte rätten att benämna oss som forskare men enligt god sed bör vi använda oss av samma förhållningssätt och ta del av de tvingande regler och föreskrifter som råder⁸⁴. Innan vi fortsätter diskussionen kring etik och moral vill vi klargöra begreppens innebörd och betydelse för oss och studien. Etik är ett brett begrepp som används inom åtskilliga områden i samhället, exempelvis företagsetik, läkaretik och forskaretik. Enligt Nationalencyklopedin definieras begreppen etik och moral:

”Etik har att göra med karaktären', 'moralisk', 'sedlig'), studiet av moraliska fenomen och föreställningar, av gammalt en gren av såväl filosofin som teologin. Etik och moral uppfattas ibland som synonymer, men här avses med moral människors praktiska handlande och därmed förbundna, inte alltid klart uttryckta värderingar. En persons eller grups moral visar sig i vad den gör eller underlåter att göra. Med etik avses den teoretiska reflexionen över moralen och dess grund”(Nationalencyklopedins ordlista, www.ne.se).

Robert Merton utformade så kallade CUDOS- normer vilka utgör grunden för all forskningsetik, oavsett ämnesområde. Merton menade att en forskare ska vara opartisk, oegennyttig, sanningssökande och noggrann samt att all forskning ska systematiskt

80 SOU 1994:4

81 Magne m.fl (1991)

82 Trost (1997)

83 Ibid

84 SOU 1994: 4

ifrågasättas och tåla granskning⁸⁵. Innebörden av etik i studien innebar att vi konsekvent och genomgående ifrågasatte och analyserade oss själva, som utförde studien, och det material vi bearbetade. Vi anser det även viktigt att handledaren med kritiska och objektiva ögon granskar text och innehåll i studien. Vårt ansvar är att genom hela studien moraliskt bearbeta de värden, principer och normer som ingår i forskningsetiken⁸⁶. I vår moral ingår det att upprätthålla de etiska föreskrifter som ingår i forskningsetik samt beakta vårt faktiska handlande i specifika situationer⁸⁷, det vill säga med respekt och ödmjukhet. Vi är även medvetna att vi som utför studien är präglade av trosföreställningar samt uppfattningar vilket kan leda till fördomar som reflekteras i studien .

Studiens etiska och moraliska aspekter upprätthålls utifrån fyra krav; informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Beroende på undersökningens karaktär ställs högre och lägre krav angående dessa kriterier⁸⁸.

Informationskravet⁸⁹ innebär att vi som utfört studien var skyldig att informera intervjupersonerna deras frivillighet att medverka i undersökningen. Vi var även skyldiga att informera studiens syfte samt vår egen position i undersökningen. Det är viktigt att informera intervjupersonerna kring andra formalia, exempelvis att intervjuerna kommer att spelas in på kassetband samt att färdigt material finns tillgänglig för allmänheten och att uppsatsen inte ägs av oss personligen, den tillhör Luleå Tekniska Universitet.

Samtyckeskravet⁹⁰ innebär att berörda personer och undersökningsdeltagare ger sitt samtycke till vår närvaro samt till deras medverkan i studien. I de fall intervjupersonerna är under 15 år behövs föräldrars/vårdnadshavares samtycke. Då det ej är aktuellt i denna studie berörs personer med övergripande ansvar över organisationen, till exempel rektor och lärare vid gymnasieskola. Samtyckeskravet konkretiserar informationskravet kring rätten att frivilligt medverka, avbryta samt ångra och neka sin medverkan i efterhand. De kan även neka till att intervjuerna spelas in på kassetband.

85 Forssman (2002)

86 www.codex.uu.se

87 Föreläsning, Piippola 2007-09-07

88 Ibid

89 www.vr.se

90 Ibid

Konfidentialitetskravet ger skydd åt berörda personer i studien. Skyddet består av anonymitet om så önskas samt att all information och personuppgifter ska förvaras säkert och skyddat från obehöriga. Konfidentialitet kan även medföra att intervjupersonerna känner sig mer trygg att ge ärliga och uppriktiga svar.⁹¹ Denna studie har inget behov av personuppgifter men däremot kan önskad anonymitet vara aktuell. Vi som utför studien garanterar att inga uppgifter kring deltagare eller annan insamlad information delges till oberörda. Vi kommer att använda oss av citat med fingerade namn för att minska risken för identifiering av de medverkande. De kassetband vi använder vid inspelning av intervjuer kommer att förstöras när studien är färdig.

Nyttjandekravet⁹² syftar till att minimera risken för missbruk av de insamlade data materialet. Uppgifter om enskilda individer får till exempel inte användas för kommersiellt bruk eller andra syften som inte är vetenskapliga. Enligt nyttjandekravet bör det insamlade datamaterialet enbart användas för det aktuella forskningsändamålet. I och med detta poängterar vi vikten av att de berättelser vi erhållit av respondenter enbart ska användas till denna studie, men att det slutgiltiga materialet kan komma att användas som referens för framtida studier.

91 Forssman (2002)

92 Ibid

5. Begreppsligt ramverk

Ungdomars lokala livsföring i glesbygdskommunen Haparanda har belysts utifrån ett sociologiskt perspektiv. Nedanstående begrepp har använts för att ge oss stöd att förklara ungdomarnas lokala livsföring i Haparanda år 2007.

5.1 Ungdom

Ungdomarna i studien är 17- 18 år och studerar tredje och sista året på gymnasiet. Definitionen ungdom bestäms utifrån olika avgränsningar och definitioner. Studiens ungdomsbegrepp utgår emellertid från svenska villkor⁹³ där gränserna för ungdomstiden är 15- 21 år vilket innebär vissa rättigheter som skyldigheter. Avgränsningen av gruppen ungdom bestäms utifrån en strukturell och social avgränsning vilket indikerar på att ungdomarna mer eller mindre tvingas delta i olika aktiviteter som planeras av olika former av sociala institutioner, exempelvis skola. Ungdomarna förbereds för det vuxna livet som innebär att de ska ingå i samhället i form av arbetskraft och kanske så småningom bilda familj. Ungdomarna befinner sig även i beroendeförhållande gentemot föräldrar/vårdnadshavare vilka de kommer att bryta sig loss ifrån vilket innebär att deras referensramar vidgas och de ska lära sig att förhålla sig utanför sin invanda närmiljö. Slutliga avgränsningen av begreppet ungdom utgörs av att de ännu inte kan statuera sig som vuxna genom att de fortfarande försörjs av föräldrar samt att utbildning sker genom det svenska skolsystemet.

5.2 Vuxenblivande

Att bli vuxen är en process som sker stegvis. Sociologen Jacobsson⁹⁴ (2000) menar att skillnaden mellan barndom, ungdom och vuxenhet bestäms steg för steg och Jacobsson benämner processen som vuxenblivande. Successivt tillskriver personen ett oberoende, både ekonomiskt och känslomässigt, gentemot föräldrar eller målsman. Den sociala positionen fastställs utifrån personens förmåga att känna ansvar över andra människor och över sin egen personliga del. Vuxenstatusen är betingat utifrån personens möjligheter att skapa ett

93 Helve (2003)

94 Jacobsson (2000)

självständigt och oberoende liv. Att ha blivit vuxen och hur det har gått till har varit varierande genom tiderna. Det som har påverkat individens vuxenblivande är sociala strukturer, institutioner och normer. Det har med andra ord varierat när hon eller han har betraktats som vuxen och förändringarna i samhället har påverkat processen.

Ungdomsforskaren och sociologen, Peter Waara (2007), har i en vetenskaplig rapport⁹⁵ beskrivit att vuxenblivandet sker parallellt inom olika områden. Samhället tillskriver en individs vuxenstatus genom formellt och socialt vuxenblivande. Det formella sker genom att personen når vissa lagstadgade åldersgränser, exempelvis straffmyndig vid 15 års ålder, och det sociala vuxenblivandet sker via fyra speciellt viktiga nyckelövergångar. Övergångarna sker från skoltid till arbete, eget boende, partnerskap samt familjebildning. Waara menar att själva vuxenblivandet kopplades även till andra samhälleliga områden än arbetsliv då ungdomar är långvarigt arbetslösa. Tidigare kunde unga vuxna och ungdomar via arbete se fram emot delaktighet på arbetsmarknaden vilket gav dem tillträde och tillhörighet i klara sociala grupperingar. Waara menar även att individen förenades i en kultur som tryggade det fortlöpande sammanhanget mellan generationerna vilket ledde till ett återskapande av sociala institutioner. Idag fungerar det inte på samma sätt, enligt Waara, dels är det svårt att som ung få tillträde till arbetsmarknaden och lära sig ett yrke, dels har villkoren för olika yrken förändrats. Att vara kunnig i yrket räcker inte det krävs även en social kompetens där individen skall vara tillmötesgående och trevlig. Om arbetsmarknaden är till för ett fåtal kommer majoriteten, mest troligt, att söka andra vägar till social sammanhållning och självkänsla.

5.3 Handlingsutrymme

Begreppet avser att beskriva en individs handlingsmöjligheter och handlande. Nationalencyklopedins ordlista (NE) beskrivning av utrymme⁹⁶ syftar till yttre betingelser, tillräcklig rumslig utsträckning eller volym för att något ska få plats. Handlingsutrymme i studien syftar till de yttre samhälleliga faktorerna som inverkar på ungdomarnas lokala villkor i livsföringen att skapa sig ett ekonomiskt oberoende vuxenliv genom möjligheterna

95 <http://pure.ltu.se>

96 Nationalencyklopedins ordlista.se

att få arbete och eget boende. Handlingsutrymme inrymmer både hinder och möjligheter när ungdomarna gör sina medvetna val i livet.

Giddens⁹⁷ (2003) anser att när det rutinmässiga beteendet störs av någon anledning så blir det aktuellt att undersöka vilka motiv som styr individens handlande. Detta innebär inte att individer har en total valfrihet, utan att det är möjligt att förstå hur olika faktorer påverkar dem fast de har en förmåga att kunna välja hur de vill hantera olika situationer. Enligt Giddens handlar det vardagliga beteendet till stor del om att utveckla rutiner och en ontologisk trygghet. Ontologisk trygghet innebär en känsla av tillit gentemot samhället för att kunna manövrera olika hot och faror.

Professor i statsvetenskap samt genusforskaren Eduards Maud (2002)⁹⁸ definierar begreppet handlingsutrymme som att individen har en valfrihet och ett svängrum på den offentliga arenan, ett självbestämmande att röra sig fritt på arenan. Eduard kopplar begreppet med kvinnans underordning i samhället där kvinnor som kollektiv kan öka och påverka den politiska dagordningen.

Sociologen Piippola Saila (2003)⁹⁹ menar i sin doktorsavhandling, Gränsvandrare positionerar sig på arbetsmarknaden, att begreppet handlingsutrymme beskriver individer som gör egna medvetna och aktiva målrationella val men begreppet utgör å andra sidan en bestämd strukturell ordning där överordning och underordning skapas och återskapas. Enligt Piippola uttrycker begreppet hinder och möjligheter hos individen och i den sociala miljön när hon eller han har som mål att få ett arbete.

5.4 Tillit och trygghet

Den grundläggande tilliten¹⁰⁰ kan indelas i materiell, existentiell och social tillit. Social tillit innebär att individen känner sig hemma och integrerad i samhället och upplever sig vara en del av samhället. Att uppleva en säkrad materiell tillit innebär att individen har en bakgrund där föräldrars ekonomiska situation är trygg och en tro om att jobb och ordnad ekonomi

97 Giddens (2003) Sociologi

98 Eduards (2002)

99 Piippola (2003)

100 Trondman (2001)

väntas i framtiden. Existentiell tillit förutsätter att den sociala och materiella tilliten är tillfredsställd. Det innebär att känslan och vissheten av att allt är tillräckligt bra och att det även kan bli bättre utan att individen behöver förändra sina grundläggande samhällliga villkor och sin egen självförståelse. Den grundläggande tilliten ses som den samlade kraften i de tre nämnda tillitsformerna och förhoppningen om att kunna bli det man önskar inom den existerade livsformen. De livsvillkor en individ vuxit upp under präglas i stor utsträckning av deras ”objektiva” livschanser medan deras självförståelse och framtida förhoppningar i stor utsträckning präglas av deras ”subjektiva” livschanser. Den grundläggande tilliten kan ses som en överensstämmelse mellan dessa livschanser och den förutsätter strukturell möjlighet och balans mellan sina livsvillkor och sin självförståelse. Strukturellt möjligt innebär att det finns möjligheter att förverkliga sina ambitioner, att möjligheterna finns för att nå målet. Att balansera sina livsvillkor och sin självförståelse och förhoppningar i samspel med sin miljö innebär att individen själv måste kunna och vilja det de själva vill. Den grundläggande tilliten kan sammanfattas som att en individ vill vad de vill och när de vill det så är detta en möjlighet i samhällets struktur.

5.5 Vardaglig livsföring

Livsföring var ett begrepp av central betydelse i Max Webers¹⁰¹ arbete men under andra halvan av 1900- talet är det nära besläktade begreppet livsstil som har lyfts fram inom den sociologiska forskningen. Sedan början av 1980- talet har begreppet utvecklats till vardaglig livsföring inom den nyare sociologiska forskningen med ambitionen att utveckla en subjektorienterad arbetslivssociologi samt professionssociologi. Ambitionen är att återupprätta individen som en kreativ aktör som aktivt medverkar till att utforma sitt liv. Den subjektorienterade sociologin är förankrad i tre grundfrågeställningar där temat social förändring aktualiseras.

- *På vilket sätt formar, präglar de samhällliga strukturerna människors tänkande, dispositioner och handlande?*
- *Hur reagerar människor på de samhällliga strukturerna, dvs. hur agerar de inom ramarna för och i förhållande till dessa strukturer?*

101 Heidegren m.fl (2007)

- *Hur påverkar människors beteende och handlande de samhälleliga strukturerna, dvs. på vilka sätt bidrar de till att upprätthålla, förändra alternativt upplösa dessa?* (Heidegren m.fl, 2007, LIVSFÖRING- ett sociologiskt grundbegrepp).

Begreppet vardaglig livsföring¹⁰² syftar till individers aktiva liv där fokus är stabila regelbundenheter och aktivitetsstrukturer som till exempel arbete, utbildning och familjebildning. Vardaglig livsföring syftar även till individers övergripande tillvägagångssätt att strukturera sina aktiviteter och interagera i olika sociala sammanhang. Vardaglig livsföring handlar om hur individen utifrån olika givna förutsättningar och resurser aktivt klarar av att leva sitt liv på bästa sätt. Enligt Carleheden handlar det om att för att förstå en individs livsföring skall begreppet förbindas till individens ständiga försök att klara av och utforma sitt liv helt och fullt i en specifik riktning. Författaren lägger tonvikten på exempelvis de normgivande strukturerna i samhället och inte bara på de materiella villkoren i en individs liv.

5.6 Förändring från det traditionella till det moderna

Social förändring¹⁰³ innebär förändringar i sociala systems form eller funktionssätt. Många sociologer anser begreppet som centralt inom sociologin och samhällsvetenskapen. Begreppet associeras med föreställningar om kontinuitet eller diskontinuitet i tid och rum. Själva förändringen kan symboliseras som framsteg, utveckling, anpassning, tillväxt och så vidare, beroende på vilken vetenskapsteori som ligger till grund för bedömningen. Inom den evolutionistiska sociologin förklaras social förändring som anpassning för fortsatt reproduktion under nya betingelser för sociala system.

För att beskriva ett samhälles förändring från det traditionella till det moderna bör det finnas kunskap kring den kultur som omger samhället som studeras. Haparanda har sedan mitten av 1800- talet kännetecknats av att vara en köpstad¹⁰⁴ med två skilda kulturer och språk. Ungdomarna som lever och bor i Haparanda har vuxit upp i en kultur som utgörs av det svenska och finska språket i sin direkta närmiljö liksom deras förfäder. Staden har genomgått

102 Ibid

103 Brante (1998)

104 Hederyd (1996)

en samhällelig förändring under åren (2006- 2007) vilket påverkar ungdomarnas livsföring i kommunen Haparanda.

5.7 Modernisering

Carleheden Mikael¹⁰⁵ menar att ett samhälles strukturella omvandling (förändring från det traditionella till det moderna) innebär att samhället är på väg mot något nytt och därmed öppnas också nya möjligheter för dess individer. Ungdomar tenderar att leva i det moderna, via Internet har de tillgång till nya influenser från hela världen. Begreppet modernitet handlar om förändringar i och om ett system, det är faktiska förverkliganden i tid och rum som omvandlas. Författaren anser att innebörden av modernitet innebär att vi måste godkänna många olika moderna traditioner och vanor som självklara och gällande i vårt samhälle för att vi ska kunna leva våra liv. Carleheden anser även att modernitet alltid är en strukturell ordning, det vill säga, att det existerar, kulturella, sociala och institutionaliserade överensstämmelser i någon mening.

5.8 Kultur & Tradition

Begreppet kultur avser införlivade samhällsperspektiv vilka är ömsesidiga för de individer som lever i samma kommun. Alla samhällen förenas¹⁰⁶ utifrån dess kultur där individerna är ordnade i strukturerade sociala relationer och språket ger mening i den dagliga interaktionen människor emellan samtidigt som den och befäster individens ursprung. De kulturella växlingarna är förenade med olika kategorier av samhällen och det som utgör grunden för alla kulturer är individernas tankar och åsikter som upplevs betydelsefullt.

Tradition är ett begrepp som enligt Giddens innebär¹⁰⁷ ritual och upprepning tillhörande grupper, samhällen eller kollektiv. Traditioner är viktigt för att livet ska behålla en viss kontinuitet och form. Under moderniteten avtar traditionen mer och mer, och i takt med det förändras även jaget. Traditionen medför en viss stabilitet hos individen och i samband med dess avtagande blir individen mer självständig och valet av livsstil intar en mer aktuell position.

105 Heidegren m.fl (2007)

106 Giddens (2003) Sociologi

107 Giddens (2003) En skenande värld

Piippola¹⁰⁸ menar att traditioner har förbundits till olika strukturer av livsmönster vilka har följt den moderna tidens sociala erfarenheter. Idag karakteriseras dessa som livsstil. Giddens¹⁰⁹ menar att den traditionella miljöns övergång till moderniteten har medfört att individen känner sig mer vilsen och otrygg, detta på grund av nedbrytningen av det traditionella skydds nätet som ersatts av större opersonliga organisationer. Med tanke på denna osäkerhet och otrygghet som skapas blir tillit ett elementärt fenomen för den personliga utvecklingen.

5.9 Identitet

Socialisation¹¹⁰ är en process där barn eller andra nya medlemmar i samhället lär sig den livsstilen som ingår i samhället. Under processen utvecklar individer en identitet och en förmåga till självständiga tankar och handlingar. Begreppet identitet handlar om individers egna uppfattningar av vilka de själva är och vad de tycker är meningsfullt och viktigt. Uppfattningarna grundar sig i vissa egenskaper eller kännetecken som är viktigare än andra källor till mening. Dessa identitetskällor är exempelvis nationalitet, kön, etnicitet och samhällsklass. Sociologer använder sig oftast av två olika typer av identitet, social identitet och personlig identitet. Social identitet syftar till de kännetecken som en individ tillskrivs av andra individer samtidigt som de relaterar till andra individer med liknande kännetecken, exempelvis, student, ungdom och mamma.

Personlig identitet är människans kontinuerliga samspel med yttervärlden som bidrar till att skapa eller forma dennes upplevelse av sig själv och koppla samman individens offentliga och personliga världar. Även om den kulturella och sociala omgivningen är viktigt för forandet av den personliga identiteten är det individens valmöjligheter, frihet och handlingsförmåga som är det centrala vilket kan jämföras med en individs handlingsutrymme. I övergången från det traditionella samhället till det moderna har det skett förändringar i den personliga identiteten. Förr formades människans identitet av deras

108 Piippola 2003:22

109 Giddens (2003) En skenande värld

110 Giddens (2003) Sociologi

medlemskap i generella sociala klasser medan vi idag har större möjligheter att forma oss själva och våra identiteter¹¹¹.

Enligt Trondman¹¹² understöds det sociala ursprungets betydelse av många olika yttre drivkrafter vilka skapar en process i individen som leder till en rad olika omvandlingar av individens liv, identitet och vilja. Omvandlingen leder till slut att individen tar avstånd från sin ursprungliga miljö.

När de traditionella vägvisarna avtagit anser Giddens¹¹³ att vi i den moderna världen står inför en förvirrande uppsättning av val om hur vi ska leva, vad vi ska göra, vilka vi ska bli och allt detta utan några större råd om hur vi ska välja. Alla de val vi gör idag bidrar till att forma oss till vilka vi är och vilka vi blir. Eftersom vi är medvetna människor konstruerar och omkonstruerar vi kontinuerligt vår identitet.

5.10 Sociala strukturer

I Haparanda har det, i och med Ikeas etablering, skett förändringar i samhällsstrukturen mellan år 2005 och år 2007, vilket kan inverka på ungdomars vardagliga livsföring. Ur ett strukturellt perspektiv kan individers handlingar och tankar förklaras utifrån det samhälle de lever i. Genom att studera och försöka synliggöra de underliggande strukturerna kan vi förstå varför människor handlar och agerar på ett visst sätt.

Sociala strukturer¹¹⁴ är mönster som uppstår på grund av relationer och regelbundenheter mellan olika element i sociala sammanhang. Underliggande ordningar och regler förutbestämmer sociala relationer. Det finns två huvuddimensioner av social struktur, horisontell och vertikal. Den horisontella dimensionen symboliserar sociala nätverk, det vill säga, mönster av sociala relationer som förekommer i ett samhälle. Den vertikala dimensionen symboliserar relationer i det hierarkiska, det vill säga, positioner som står i ett över- och underordnat förhållande. På makronivå syftar social struktur till institutioner och positioner, kombinationen mellan exempelvis politiska organ, offentlig förvaltning, företag

111 Ibid

112 Trondman (1994)

113 Giddens (2003) Sociologi

114 Brante (1998)

och medier. Giddens¹¹⁵ beskriver sociala strukturer som sociala sammanhang som uppstår av mönster och inte bara slumpmässiga händelser och handlingar. Det finns vissa regelbundenheter när det gäller relationer till andra människor och hur vi ska bete oss i olika situationer. De samhällen vi människor lever i är ständig förändring, struktureringsprocess, där vi människor bygger upp, omkonstruerar och rekonstruerar.

115 Giddens (2003) Sociologi

6. Resultat av enkätstudien

Enkäten i denna studie utgjordes av 12 frågor kring språk, framtid, förväntningar och Ikea. Elever på Tornedalsskolan i Haparanda, årskurs tre på gymnasiet, medverkade i undersökningen. Totalt antal elever i årskurs 3 utgjordes av 114, fördelat på 62 kvinnor och 52 män. Antal ungdomar som deltog i enkätundersökningen var 46, fördelat på 26 kvinnor och 20 män. Urval i tidigare genomförd enkätundersökning¹¹⁶ utgjordes av 55 elever från årskurs 9 på högstadiet samt årskurs 3 på gymnasiet i Haparanda. Årskurs 9 på högstadiet representerade av 30 elever och 25 elever representerade årskurs 3 på gymnasiet. Nedan synliggörs resultat av denna studies enkätundersökning år 2007 samt resultat av en tidigare genomförd enkätundersökning¹¹⁷. Samtliga procentuella svarsandelar i respektive tabell år 2007 samt år 2005 är avrundade till jämna heltal.

6.1 Boende

Nedanstående frågeställning synliggör hur stor andel av ungdomarna som behärskar det finska språket. Gränsen till Finland är nära och invånarna rör sig obehindrat över gränsen. Den dagliga samtalsdialogen i Haparanda utgörs av två språk, det svenska och finska språket och de ungdomar som behärskar båda språken kan inneha en fördel på den konkurrerande arbetsmarknaden.

Talar du svenska, finska, engelska, eller annat språk?

2007

Tabell 1

	Man	Kvinna	Totalt (n)46
Svenska	100%	100%	100%
Finska	55%	58%	57%
Engelska	70%	73%	72%
Annat språk	10%	0%	4%

* Flera svarsalternativ är möjliga.

År 2007 kan man utläsa att ungdomarna i årskurs tre behärskar det svenska språket till fullo medan det finska språket talas av 55 % av männen och 58 % av kvinnorna. Även de ungdomar som talade engelska var andelen något högre bland kvinnorna än männen, 73 %

116 Sandström 2007:242

117 Ibid

jämfört med 70 %. Totalt sett talade ungdomarna i högre utsträckning engelska jämfört med finska språket, 57 % respektive 72 %. Ett fåtal män, 10 % talade ett annat språk.

Tror du att du kommer att flytta från din hemort under de närmsta fem åren?

Följande frågeställning handlar om ungdomarnas framtida val som innebär en övervägning av att stanna kvar i sin hemort eller flytta. Frågeställningen ger en fingervisning kring ungdomarnas inställning och uppfattning av de lokala förutsättningarna.

2007

Tabell 2

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Ja	40%	46%	44%
Vet ej	45%	54%	50%
Nej	15%	0%	6%
Total	100%	100%	100%

Hälften av ungdomarna år 2007 svarade ”Vet ej” på frågan ifall de kunde tänka sig att flytta från sin hemort under de närmsta fem åren. Andelen som svarade ”Ja” på frågan var totalt 44 %, männen utgjorde 40 % och kvinnorna utgjorde en något högre andel, 46 %. I båda svarsalternativen hade kvinnorna en högre procentuell andel. Det som var utmärkande är andelen i svarsalternativet ”Nej”, där 15 % av männen inte trodde att dem skulle flytta från sin hemort medan ingen av kvinnorna med säkerhet kunde svara att de inte trodde att de skulle flytta inom de närmsta fem åren.

2005

Tabell 2

	Man	Kvinna	Totalt (n)100%
Ja	45%	48%	46%
Vet ej	41%	48%	45%
Nej	14%	4%	9%
Total	100%	100%	100%

I jämförelse med år 2005 svarade 45 % av ungdomarna ”Vet ej” på frågan ifall de kunde tänka sig att flytta från sin hemort under de närmsta fem åren. Andelen som svarade ”Ja” utgjorde 46 % och andelen som svarade ”Nej” utgjorde 9 %. Den tydligaste könsskillnaden synliggörs i svaret ”nej”, 14 % män respektive 4 % kvinnor. Kvinnorna hade även en högre svarsandel i svar ”Vet ej”, 48 % jämfört med män, 41 %.

Nedanstående fråga kan ge en inblick av vilka faktorer som inverkar till valet att flytta. De ungdomar som trodde att de skulle flytta inkluderat de som var osäkra i frågan kan ge en antydning av ungdomarnas medvetenhet kring de lokala arbets-/studiemöjligheterna. Dessa möjligheter och begränsningar kan inverka till ungdomarnas framtida val att stanna eller flytta.

Om ja, varför skulle du i så fall göra det?

2007

Tabell 3

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Ont om arbetstillfällen på hemorten	10%	4%	7%
Inga möjligheter att studera vidare	15%	69%	45%
Jag vill flytta därför att jag vill byta miljö	35%	38%	37%

*Flera svarsalternativ är möjliga

År 2007 var den främsta anledningen bland kvinnorna, 69 %, till att flytta att de inte hade några möjligheter att studera vidare i sin hemort. Bland männen var det endast 15 % som ansåg att de ville flytta för att studera. De kvinnor som ville flytta på grund av miljöbyte utgjorde 38 % och endast 4 % ansåg att det var på grund av ont om arbetstillfällen på orten. Männen främsta anledning till att flytta grundade sig på deras vilja att byta miljö, 35 %, medan 10 % ansåg att det var ont om arbetstillfällen på hemorten.

2005

Tabell 3

	Man	Kvinna	Totalt (n)100%
Ont om arbetstillfällen på hemorten	10%	12%	11%
Inga möjligheter att studera vidare	40%	48%	44%
Jag vill flytta därför att jag vill byta miljö	10%	32%	20%

*Flera svarsalternativ är möjliga

År 2005, ansåg av 11 % ungdomarna att de ville flytta på grund av ont om arbetstillfällen på hemorten, män 10 % respektive kvinnor 12 %. 44 % ansåg att de ville flytta på grund av att de saknade möjligheter att studera vidare, män 40 % jämfört med kvinnor 48 %. Av dem som ville flytta på grund av att de ville byta miljö utgjorde männen 10 % och kvinnorna 32 %.

Kan du tänka dig att flytta tillbaka?

Frågan synliggör ungdomarnas uppfattning kring deras förutsättningar att i framtiden skapa sig en tillfredsställande tillvaro i sin hemort. För Haparanda kommun kan det vara betydelsefullt att ungdomar återvänder för att leva och arbeta och därmed bidrar till kommunens överlevnad.

2007

Tabell 4

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Ja	55%	65%	61%
Vet ej	10%	31%	22%
Nej	10%	4%	7%

*Flera svarsalternativ är möjliga

Andelen av kvinnorna, år 2007, som kunde tänka sig att flytta tillbaka var 65 % och andelen av männen var 55 %. Drygt en tredjedel av kvinnorna var osäkra i frågan medan drygt en tiondel av männen var osäkra. Endast 4 % av kvinnorna kunde inte tänka sig att flytta tillbaka och 10 % av männen kunde inte tänka sig att flytta tillbaka.

6.2 Livskvalité

Följande frågor om livskvalité avser att belysa ungdomarnas upplevelser av sitt liv idag, om de kände sig nöjd med var de befanns sig i livet och om livet motsvarade deras förväntningar. Livskvalité handlar även om det som ungdomarna tycker är viktigt att åstadkomma i livet, utifrån deras perspektiv synliggörs vad som ungdomarna anser att livet ska bestå av.

Motsvarar ditt liv idag dina förväntningar?

2007

Tabell 6

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Motsvarar helt	20%	8%	13%
Motsvarar delvis	65%	88%	78%
Motsvarar ej	15%	4%	9%
Totalt	100%	100%	100%

Totalt sett ansåg 78 % av ungdomarna år 2007 att deras liv delvis motsvarade deras förväntningar, männen 65 % och kvinnorna 88 %. De ungdomar som inte alls kände att deras liv motsvarade deras förväntningar utgjordes av 9 %, 15 % av männen och 4 % av kvinnorna.

Ungdomarna som svarade att deras liv helt motsvarade deras förväntningar utgjorde 13 %, männen 20 % och kvinnorna 8 %. Sammanfattningsvis var största delen, 78 % av ungdomar ganska nöjd med sina liv i Haparanda. Könsskillnaden visade dock att männen var både mer nöjd och mer missnöjd med sina nuvarande liv än kvinnorna.

2005

Tabell 6

	Man	Kvinna	Totalt (n)100%
Motsvarar helt	54%	44%	49%
Motsvarar delvis	33%	48%	40%
Motsvarar ej	13%	8%	11%
Totalt	100%	100%	100%

Totalt sett ansåg 40 % av ungdomarna år 2005 att deras liv delvis motsvarade deras förväntningar, männen 33 % och kvinnorna 48 %. De ungdomar som inte alls upplevde att deras liv motsvarade deras förväntningar utgjordes av 11 %, 13 % av männen och 8 % av kvinnorna. Ungdomarna som svarade att deras liv helt motsvarade deras förväntningar utgjorde 49 %, männen 54 % och kvinnorna 44 %.

Vad uppfattar du är viktiga saker att åstadkomma i livet?

Nedanstående fråga avser att ge en uppfattning kring ungdomarnas attityder och ambitioner i livet. Alternativen i tabellen nedan ger en indikation till vad ungdomarna anser vara viktigt att åstadkomma i livet. Svar allra viktigast presenteras i nedanstående tabell.

2007

Tabell 7

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Bilda hem, skaffa barn	20%	50%	37%
Skaffa sig ekonomisk trygghet, fast arbete	90%	81%	85%
Nå god ställning i yrket...	45%	46%	46%
Ha en god ställning i samhället...	5%	4%	4%
Skapa en god framtid för barnen	55%	81%	70%
Ha fritid och utnyttja den	75%	92%	85%
Att arbeta för min hembygd...	40%	19%	28%

Totalt sett ansåg ungdomarna år 2007 att det var mest viktigt att skaffa sig ekonomisk trygghet, fast arbete, 85 %, samt att ha fritid och kunna nyttja den, 85 %. Att skapa en god framtid för barnen ansågs även viktigt av ungdomarna, 70 %. Det som ansågs vara minst viktigt bland ungdomarna var att ha en god ställning i samhället, 4 %. Ungdomarna var relativt samstämmiga beträffande att skaffa sig ekonomisk trygghet och fast arbete samt att

nå god ställning i yrket. Skillnad mellan kön synliggjordes i alternativen bilda hem, skaffa barn, 20 % jämfört med 50 %, samt att skapa en god framtid för barnen, 55 % jämfört med 81 %. Männerna ansåg det däremot viktigare att arbeta för sin hembygd, 40 % jämfört med kvinnorna, 19 %.

2005

Tabell 7

	Man	Kvinna	Totalt (n)100%
Bilda hem, skaffa barn	67%	60%	64%
Skaffa sig ekonomiskt trygghet, fast arbete	80%	96%	87%
Nå god ställning i yrket...	67%	76%	71%
Ha en god ställning i samhället...	33%	32%	33%
Skapa en god framtid för barnen	73%	76%	75%
Ha fritid och utnyttja den	80%	92%	86%
Att arbeta för min hembygd...	57%	60%	58%

Totalt sett ansåg ungdomarna år 2005 att det var mest viktigt att skaffa sig ekonomisk trygghet, fast arbete, 87 %, samt att ha fritid och kunna utnyttja den, 86 %. Att skapa en god framtid för barnen ansågs även viktigt av ungdomarna, 75 %. Det som ansågs vara minst viktigt var att ha en god ställning i samhället, 33 %. Den största könsliga skillnaden åskådliggjordes i svarsalternativet skaffa sig ekonomisk trygghet och fast arbete, män 80 %, kvinnor 96 %, samt ha fritid och utnyttja den, män 80 %, kvinnor 92 %.

6.3 Framtid

Frågor kring framtid avser att belysa hur ungdomarna utifrån deras förutsättningar idag kan föreställa sig hur deras liv kommer att se ut om 17 år. Ambitionen är att belysa ungdomarnas mål och framtidsvision. Svar viktigt presenteras i nedanstående tabell.

Hur viktigt är det att när du är 35 år?

2007

Tabell 8

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Har skaffat ett eget boende	100%	100%	100%
Har bildat familj och skaffat barn	50%	96%	76%
Arbetar i eget företag	30%	12%	20%
Ha en god ställning i samhället	55%	54%	54%
Har hunnit resa och se dig om i världen	70%	96%	85%
Har hunnit förverkliga dig själv	85%	100%	94%
Ha mycket fritid	95%	85%	89%
Ha en hög levnadsstandard	75%	89%	83%
Lever ett lugnt och stabilt familjeliv	40%	89%	67%

I två av nio svarsalternativ, år 2007, hade männen en högre procentuell andel än kvinnorna i jämförelsen på vad som ansågs viktigt vid 35 års ålder. Arbeta i eget företag, 30 % jämfört med 12 %, och att ha mycket fritid, 95 % jämfört med 85 %. Samtliga ungdomar ansåg att det var mest viktigt att ha skaffat ett eget boende när de 35 år. Den största skillnaden mellan könen var frågorna kring familjeliv, vikten av att ha bildat familj och skaffat barn, männen 50 % jämfört med kvinnorna 96 %, samt vikten av att leva ett lugnt och stabilt familjeliv, männen 40 % respektive kvinnorna 89 %. Totalt sett var det en relativt liten andel av både kvinnor och män som såg sig själv arbeta i eget företag vid 35 års ålder, 20 %.

2005

Tabell 8

	Man	Kvinna	Totalt (n)100%
Har skaffat ett eget boende	80%	84%	82%
Har bildat familj och skaffat barn	40%	32%	36%
Arbetar i eget företag	23%	4%	15%
Ha en god ställning i samhället	33%	36%	35%
Har hunnit resa och se dig om i världen	23%	52%	36%
Har hunnit förverkliga dig själv	43%	60%	51%
Ha mycket fritid	47%	48%	47%
Ha en hög levnadsstandard	50%	44%	47%
Lever ett lugnt och stabilt familjeliv	67%	52%	60%

De flesta ungdomar ansåg år 2005 att det var mest viktigt att ha skaffat ett eget boende när de 35 år. Den största skillnaden mellan könen var frågorna, hunnit resa och se sig om i världen, män 23 %, kvinnor 52 %, och hunnit förverkliga sig själv, män 43 %, kvinnor 60 %. Arbeta i eget företag visade även en stor könslik skillnad, män 23 %, kvinnor 4 %. Totalt sett var det en relativt liten andel som såg sig själv arbeta i eget företag vid 35 års ålder, 15 %.

Hur ser du på framtiden för din egen del?

Nedanstående fråga synliggör ungdomarnas inställning inför framtiden vilket kan ha sin grund i de förutsättningar de anser sig ha för att skapa en tillfredsställande tillvaro med exempelvis, arbete, boende, familj och fritidsaktiviteter.

2007

Tabell 9

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Pessimistisk	0%	0%	0%
Både och	65%	35%	48%
Optimistisk	35%	65%	52%
Totalt	100%	100%	100%

Framtidsuppfattningen visar att kvinnorna i högre utsträckning är mer optimistiska än männen år 2007, 65 % jämfört med 35 %. Männen anger en mer osäker inställning till framtiden, 65 % svarade ”Både och”, kvinnorna hade en andel på 35 %. Ingen av ungdomarna ansåg sig vara pessimistisk inför framtiden.

2005

Tabell 9

	Man	Kvinna	Totalt (n)100%
Pessimistisk	10%	8%	9%
Både och	27%	40%	33%
Optimistisk	63%	52%	58%
Totalt	100%	100%	100%

Största andelen av ungdomarna ansåg sig år 2005 vara optimistiska inför framtiden, 58 % varav männen utgjorde 63 % och kvinnorna 52 %. Största könsliga skillnaden var svarsalternativet ”både och”, 27 % män, 40 % kvinnor. Andelen som var pessimistisk inför framtiden utgjordes av män 10 % och kvinnor 8 %.

6.4 Ikeas etablering

Följande avslutande nedanstående frågor avser att ge en uppfattning av ungdomarnas inställning till Ikeas med flera butikers etablering i kommunen Haparanda. År 2005 fick ungdomarna i kommunen kännedom om förändringen vilket kan ha inverkat till ungdomarnas framtida förhoppning att få ett arbete när de avslutar sina gymnasiestudier. Etableringarna kan även ha medfört att ungdomarnas tidigare framtidsplaner har förändrats och att ungdomarna i högre utsträckning kan tänka sig att stanna kvar i Haparanda.

Tycker du att det är positivt med allt nytt som hänt här i Haparanda, med Ikea och andra butiker som öppnat?

2007

Tabell 10

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Ja	80%	96%	89%
Nej	15%	4%	9%
Vet inte	5%	0%	2%
Totalt	100%	100%	100%

År 2007 ansåg de flesta ungdomarna, 89 %, att det var positivt med allt de nya som har hänt i Haparanda det senaste året. Kvinnorna var dock mer positiva till förändringen, 96 % jämfört med männen 80 %. Endast 9 % av ungdomarna ansåg att förändringen inte var positiv, 15 % av männen och 4 % av kvinnorna. Av dem som inte hade någon uppfattning i frågan var 5 % män och 0 % kvinnor vilket gav en total på 2 %.

Följande fråga avser belysa ungdomarnas inställning till Ikea och andra butikers etablering. Förändringen i Haparanda kan medföra att ungdomarna ändrar och förändrar sina framtidsplaner genom att arbetstillfällena har ökat och förutsättningarna att få arbete är högre efter avslutande gymnasiestudier. Det kan även ge ett ökat hopp för dem som har för avsikt att återvända till Haparanda för att arbeta efter studier på annan ort.

Har dina framtidsplaner förändrats efter att Ikea och övriga butiker har öppnat?

2007

Tabell 11

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Ja	10%	38%	26%
Nej	60%	35%	46%
Vet inte	30%	27%	28%
Totalt	100%	100%	100%

26 % av ungdomarna ansåg år 2007 att deras framtidsplaner hade förändrats efter att Ikea och övriga butiker öppnat. Kvinnornas framtidsplaner hade i högre grad förändrats mer än männens, 38 % jämfört med männen 10 %. Totala andelen som svarade "Nej" utgjorde 46 %, männen stod för den högre andelen, 60 %, jämfört med kvinnorna, 35 %. Totalt sett var det 28 % av ungdomarna som inte ansåg sig veta om deras framtidsplaner förändrats.

Kan du i högre utsträckning tänka dig att stanna kvar och jobba här i Haparanda nu när Ikea och andra butiker har öppnat?

Nedanstående fråga avser att synliggöra ungdomarnas inställning till att stanna kvar i Haparanda och arbeta nu när Ikea och de andra butikerna har öppnat. Frågan synliggör även ungdomarnas upplevda möjligheter att få ett arbete efter avslutade gymnasiestudier.

2007

Tabell 12

	Man	Kvinna	Totalt (n) 46
Ja	55%	54%	54%
Nej	20%	23%	22%
Vet inte	25%	23%	24%
Totalt	100%	100%	100%

De ungdomar som kunde tänka sig stanna kvar och jobba var 54 % jämfört med 22 % som inte kunde tänka sig att stanna kvar och jobba i Haparanda. Andelen bland ungdomarna som inte visste om de kunde tänka sig att stanna kvar och jobba i Haparanda var 24 %. Överlag var ungdomarna relativt eniga i frågan.

7. Resultat av intervjuer

Intervjuerna utgjordes av åtta ungdomar i årskurs tre från Haparandas gymnasieskola samt en manlig arbetsförmedlare från den lokala arbetsförmedlingen. Könsfördelningen bland ungdomarna var fyra pojkar och fyra flickor. Samtliga respondenter har fingerade namn men arbetsförmedlaren benämns vid titel ”Arbetsförmedlare”. Under detta kapitel återges citat med indrag och (” ”) samt att i citat förekommer ...//..., vilket innebär att meningar och ord i citat har uteslutits utan att förändra innebörden i citatet. Talspråk har förändrats till skrivspråk, dels för att skydda integriteten hos respondenterna dels för att ge läsaren ett korrekt språk vilket medför att det är enklare att uppfatta och förstå betydelsen i citatet.

7.1 Tvåspråkigheten

De intervjuade ungdomarna i Haparanda årskurs tre på gymnasiet hade varierande uppväxtförhållanden och födelseort. Fyra av åtta intervjuade ungdomar var födda och uppvuxna i Haparanda, en av ungdomarna var född i ett annat land men hade likt resterande tre flyttat till orten i tidig ålder. Övervägande delen av ungdomarna bodde hemma med sina föräldrar i en by lite utanför stadskärnan. Genom intervjuerna framkom det att några av ungdomarna hade ena föräldern från Finland vilket innebär att ett fåtal av de intervjuade behärskade finska språket i tal. Överlag så var det svenska språket dominerande både hemma och bland kompisar men eftersom Haparanda är en tvåspråkig stad så är det finska språket en del i Haparandas kultur vilket ungdomarna bekräftade.

”Många svenskar pratar finska i skolan för att de pratar finska hemma.” (Eva)

”Pappa är finsk så jag förstår ganska bra finska men jag pratar inte själv.” (Julia)

*”Jag förstår lite men jag kan absolut inte prata, jag kan bara svära på finska.”
(Robban)*

”Nej, jag pratar inte (finska), jag vägrar prata, nog kan jag väl förstå om jag anstränger mig men... Nej.” (Sara)

”Sara” har bestämt sig för att flytta från Haparanda efter avslutade gymnasiestudier. Den främsta anledningen till valet att flytta berodde på att hon tyckte att det finska språket var för dominant.

”För att det pratas finska överallt, för jag kan inte finska själv, eller kan och kan, nog kan jag väl säkert om jag vill.” (Sara)

”Eva” däremot arbetade extra på den finska sidan i Torneå samt att hon hade både släkt och vänner på den finska sidan.

”Nå varje dag, handlar och så arbetar jag ju på den finska sidan...//... det blir nog så att man pratar finska i Torneå och svenska i Haparanda.” (Eva)

7.2 Fritidsutbud

Gränsstaden Haparandas kultur och fritidsutbud är begränsat i jämförelse med en storstadskommun. Folkets hus har bioföreställningar, dock ej varje dag, och ungdomarna har möjlighet att utöva olika slags idrotter i någon av kommunens idrottshallar. Flertalet av ungdomarna i denna studie ägnade sig åt idrott i någon form, det kunde variera allt från hästridning till skateboard. Majoriteten ungdomar tillbringade en del av sin fritid framför datorn genom att surfa på nätet och spela spel. Närheten till Grannstaden Torneå på den finska sidan kan erbjuda ungdomarna andra alternativ som Haparanda kommun saknar, då inte bara idrottsliv. Haparanda ungdomarna uttryckte en lokal saknad av kvällsaktiviteter i form av krog- och nöjesliv och andra fritidsaktiviteter.

”Det skulle finnas mer dans kurser...//...mer hip-hop och street dance, lite modernare dans.” (Sara)

”Det är ju i Torneå det händer saker, där är det bättre uteliv och här är det ingenting.” (Jonny)

”Det finns inga krogar här, det är i Torneå, vi måste fara dit, där är krogarna från 18 år.” (Leo)

7.3 Att flytta eller stanna

Ungdomarnas gymnasiestudier i årskurs tre närmar sig sitt slut och de står inför framtida val vilket innebär ett beslut om att stanna kvar eller flytta från Haparanda kommun. Ungdomarna står inför att välja om de ska fortsätta studera vid något universitet, vilket innebär att de måste flytta till en annan kommun eller om de ska stanna kvar och försöka få ett arbete på den lokala orten. Övervägande delen av ungdomarna var osäkra på vad de ville göra direkt efter gymnasietiden, många uttryckte en önskan om att jobba ett tag i Haparanda innan vidare studier.

”Först så hade jag väl tänkt söka jobb så man tjänar ihop pengar men sen är det väl bäst att försöka plugga i ett par år.” (Linus)

”Nu när jag går ut så vill jag inte böja studera direkt. Skulle helst vilja jobba något år.” (Jonny)

”När jag går ut skolan så vill jag jobba ett år och sen flytta och studera någonstans. Men jag vet inte vart eller vad jag ska studera.” (Eva)

”...//...om jag inte hinner bestämma...komma på vad jag ska plugga till så kanske man får stanna ett år och jobba här...//...” (Lisa)

Att flytta och röra på sig hör ungdomen till och det ses som en naturlig del i processen att bli vuxen. En del ungdomar vill resa och se sig om i världen medan en del inte alls har det intresset. En del vill flytta för att kunna studera medan andra vill flytta för att arbeta på annan ort. För en glesbygdskommuns utveckling är det viktigt att ungdomar som flyttar väljer att komma tillbaka för ortens överlevnad. De ungdomarna som hade planer på att flytta från Haparanda gav uttryck åt en vilja att senare återvända hem till kommunen.

*”Jag kommer att flytta för att plugga men jag kommer ju att komma tillbaka sen.”
(Lisa)*

”Jag hade kunnat tänka mig att... vara borta något år och sen kan jag faktiskt tänka mig att komma tillbaka hit.” (Robban)

”Jo jag vill flytta för studiernas skull och så vill jag se något annat...//... men jag vill flytta tillbaka sen.” (Julia)

”Sara” hade bestämt sig för att flytta efter avslutade gymnasiestudier. Hon ville arbeta ett tag på annan ort innan fortsatta studier var aktuellt. Till skillnad från de övriga ungdomarna hade hon inga planer på att återvända till Haparanda.

”Inte som jag känner nu men kanske när jag blir gammal eller så, då kanske man kan tänka sig att flytta tillbaka...//... men inte så som det känns nu...//... jag vill bort härifrån så snart som möjligt.” (Sara)

7.4 Vilja och förhoppning att stanna kvar

Ikeas etablering har medfört ökade arbetstillfällena i kommunen Haparanda. Många ungdomar har fått jobb efter avslutade studier på Ikea eller på någon av de andra nyöppnade butikerna. De ökade arbetstillfällena har skapat möjligheter för ungdomarna att stanna kvar i Haparanda efter avslutade gymnasiestudier. Citaten nedan belyser ungdomarnas vilja och förhoppning att stanna kvar och jobba i Haparanda innan en eventuell flytt från kommunen.

”...//... det finns ju fler arbetstillfällena så det finns ju en möjlighet att stanna här ett tag.” (Jonny)

”Om jag inte har hunnit bestämma vad jag ska plugga till så kan jag tänka mig att jobba i någon affär.” (Julia)

”Förut har det alltid varit så lite arbeten här så då var det ju att man kanske skulle flytta till en större stad. När Ikea kom och så hörde man att El Giganten skulle komma...//...då kanske möjligheten är mycket större att få jobb igen.” (Linus)

7.5 Förändrad framtidstro

Enligt den lokala arbetsförmedlingen är skillnaden markant jämfört med tidigare år (innan Ikeas etablering år 2006) gällande ungdomarnas vilja och förhoppning att kunna stanna kvar i Haparanda efter avslutade gymnasiestudier. Arbetsförmedlingen i kommunen har för vana att besöka gymnasieskolans avgångsklasser i Haparanda för att informera ungdomarna om de lokala utbildningarna samt arbetsmöjligheterna i kommunen. Genom att arbetstillfällena har varit få under tidigare år i Haparanda har det inneburit att ungdomarna haft begränsat handlingsutrymme gällande möjligheterna att få ett arbete i kommunen efter avslutade gymnasiestudier. Enligt arbetsförmedlingen var ungdomarnas enda alternativ att flytta från orten för att få ett arbete, vilket ungdomarna uppmanades att göra vid sitt första besök på arbetsförmedlingen efter avslutade studier.

”tidigare när man frågade hur många som hade tänkt flytta för att studera eller bara åka från stan så var det många händer som for upp, för att här fanns ingen framtid, det fanns inga jobb...//...men nu de sista åren har många som planerat att studera valt att stanna ett extra år och kanske jobba.” (Arbetsförmedlare)

Ungdomarnas hade likvärdiga reflektioner som arbetsförmedlingen hade kring förändringen som varit i Haparanda i och med Ikeas och övriga butikers etablering. Ungdomarnas tidigare upplevelser av Haparandas arbetsmarknadssituation uttryckte en bristande framtidstro gällande arbete och möjligheten att stanna kvar i kommunen. I ungdomarnas berättelser framkom det att förändringen i kommunen medfört en positivare framtidstro.

”Jag har ju som tänkt att det är lite lättare att få ett jobb när man går ut skolan, innan det tänkte jag att jag skulle studera vidare direkt eftersom det var ganska svårt att få jobb.” (Julia)

”Jag har alltid tänkt flytta iväg en sväng, men nu känner man att det finns möjlighet att komma tillbaka.” (Eva)

”...//...förut så var ju ingen inställd på att komma tillbaka till Haparanda, alla skulle bara ut så fort som möjligt när man hade tagit studenten men nu är det många som har stannat kvar...//... och jobbat istället.” (Lisa)

7.6 All leva och bo i Haparanda

Ungdomarna i glesbygdskommunen Haparanda har begränsade möjligheter både till arbete och vidare studier. Valmöjligheterna är begränsade och ungdomarnas upplevelser av de lokala förutsättningarna synliggör ungdomarnas uppfattning kring deras vardagliga livsföring. En annan viktig del i ungdomarnas liv är möjligheten att kunna umgås med likasinnade och på så vis utveckla och stärka sitt sociala nätverk. Fritids- och kultur utbudet i en glesbygdskommun inverkar till ungdomarnas möjligheter att skapa sig en tillfredställande tillvaro. Citaten nedan belyser fördelarna respektive nackdelarna med att leva och bo i glesbygdskommunen Haparanda.

”Det är ganska litet, när man går skola så är klasserna inte så stora, man lärde känna människorna jättebra, man får en bra grund, det tycker jag är bra, det är tryggt.” (Julia)

”...//...det finns saker att göra för högstadieelever och för barn...//...men när man är 18 år så kan man ju inte springa på krogen varje helg så man vet inte riktigt vart man ska ta vägen...man har som kommit lite i kläm här...//...” (Lisa)

”...//...alla känner alla, man kan som vara trygg när man går ut, eller sådär, man vet som vilka är på något sätt...//...det är väl positivt på ett sätt.” (Sara)

Ungdomarna i Haparanda har uttryckt en brist i det kommunala fritids och kulturutbudet. Samtliga intervjuade ungdomar var nöjda med sin tillvaro och tyckte att deras liv idag motsvarade deras förväntningar, trots de uttryckta begränsade valmöjligheterna kring det lokala utbudet av kultur- och fritids sysselsättning.

”Ja, jag är nöjd... skolan känns bra och man trivs här, jag trivs ändå bra här i stan och i Nikkala vars jag bor, det är som fritt, man kan göra vad man vill och det känns bra och tryggt här.” (Lisa)

”ja det motsvarar helt och hållet, nu i alla fall... och det kommer ju mer hela tiden, de bygger ju nu också så läget ser bra ut.” (Linus)

”...//...jag trivs jätte mycket här nu...//... jag inte kunnat byta bort någonting mot den här tiden i mitt liv för det här är den bästa tiden i mitt liv.” (Robban)

Majoriteten bland ungdomarna upplevde att Haparanda var en trygg stad att växa upp i och en bra ort att förverkliga det som ansågs vara viktigt att åstadkomma i livet. De ungdomar som hade för avsikt att flytta från Haparanda uttryckte en önskan att kunna komma tillbaka för att bilda familj och arbeta i kommunen. I ”Julias” framtidsvisioner ingick trivsamt arbete och familjebildning vilket hon hade förhoppningar om att kunna förverkliga i Haparanda

”Jo ifall jag åker någonstans och studerar först så tror jag att jag kan göra det.”
(Julia)

”Lisa” ansåg även liksom ”Julia” att framtidsvisionerna gick att förverkliga i Haparanda.

”Jo det tror jag, eller jobbet vet jag inte riktigt, men vi får ju se hur stan utvecklas också.” (Lisa)

”Jonny” uttryckte även en förhoppning om att kunna skapa sig bra och trivsamt arbete i Haparanda om några år när staden utvecklats med fler butiker och företag.

”Bra arbete, ett arbete man trivs med.” (Jonny)

7.7 Ikeas etablering

Ikea med flera butiker etablerade sig i Haparanda under år 2006-2007 vilket har medfört att arbetstillfällena ökat. Nybyggnationer av såväl butikslokaler som bostäder har även de genererat till en ökning av arbetstillfällena vilket resulterat i att Haparanda har ökat i befolkningsmängd, + 17 individer. Utflyttningstrenden har varit hög under tidigare år men idag (år 2007) visar statistik att det skett ett trendbrott i kommunen. Genom att arbetstillfällena i kommunen varit få under tidigare år har Ikea med medföljande butiker inverkat på ungdomarnas möjligheter att stanna kvar i Haparanda efter avslutade gymnasiestudier.

”Ja, förutom de andra affärerna så har de ju börjat bygga de där bostäderna, men sen är det väl lite positivare syn på livet tycker jag. Förut var det mera begravningsstämning här, alla bara som, nä jag ska flytta härifrån och de vuxna såg väl inte heller några möjligheter att byta jobb utan det var bara att stanna kvar på det man har, så det fanns som inga möjligheter att söka något nytt, men nu blir det som lite, alltså alla byter jobb, så man kan som själv också hänga med i svängarna och byta jobb och så.” (Lisa)

Ungdomarnas uttalanden kring nyetableringarna i Haparanda kommun återger ungdomarnas uppfattning av betydelsen av Ikeas etablering. Nyetableringarna har inte enbart medfört ökade arbetstillfällen, ungdomarnas citat belyser även en samhällelig förändring i deras lokala livsföring.

”Nå, det är ju positivt tycker jag, för många har ju fått jobb och det rörs ju mer folk och stan är inte påväg att dö ut längre men ibland så tycker jag allting bara kretsar kring Ikea...//...man tänker inte alls på Haparanda man tänker på Ikea bara.” (Lisa)

”Det är ju positivt, fler butiker, större utbud, man behöver inte fara iväg och handla allt.” (Jonny)

”Jag tycker att det är en stor... massa positivt...//... före Ikea så var Haparanda lite på den nedre skalan, i alla fall i tidningen så var Haparanda ett av de största gettona i Sverige och så där, men nu när Ikea har kommit så är det som om levnadsstandarden... jag vet inte vad det är men det känns som mycket bättre nu... det känns inte som man är sämst, eller längst ned och sen så är det bra för de arbetslösa också, det blir ju så mycket nya jobb för oss unga.” (Robban)

7.8 Eget boende

Ungdomarna i Haparanda är påväg att avsluta sina gymnasiestudier. Innan en eventuell flytt från den lokala orten uttryckte ungdomarna en förhoppning om möjligheten till ett arbete i kommunen efter avslutade gymnasiestudier. Ungdomarna i denna studie bodde hemma med sin familj och de flesta bodde utanför centralorten Haparanda vilket innebär att de var

beroende av kollektiva transportmedel för att ta sig in till centralorten. Möjligheten att åka buss från byar in till centralorten var ytterst begränsad eftersom det endast gick skolbussar på morgonen och eftermiddag. Flertalet av ungdomarna uttryckte en önskan om eget boende i centralorten men bostäderna som hade byggts hade alldeles för höga hyror för ungdomarna och de flesta var redan uthyrda. En del av ungdomarna jobbade kvällar och helger för att tjäna lite extra men inkomsten skulle inte räcka till att betala en egen lägenhet. Ungdomarnas reflektioner kring bostadsproblemet belyser deras uppfattning kring möjligheten att få ett eget boende.

”Jag har sökt egen lägenhet men det är dåligt med så här mindre lägenheter, jättedåligt, de har byggt lite lägenheter men de är upptagna.” (Eva)

”Jo de håller på att bygga nya nu...//... det finns lite överallt men det börjar bli så dyrt nu...//... Ikea har ju kommit så priserna stiger så mycket i centrum så det är så svårt att få tag i en lägenhet.” (Robban)

”De bygger ju mycket nya bostäder men jag tycker att alla är så dyra så att det är som ingenting för ungdomar kanske.” (Lisa)

”Sara” upplevde inte att nybyggnationerna av bostäder var riktad till ungdomar. Hon ansåg att bostäderna var ämnade för äldre människor som redan hade hus och som ville flytta till en lägenhet.

”Nä, jag hade ju hoppats på det eftersom jag bor utanför stan, om man skulle ha hittat någon billig lägenhet så hade man sluppit åka buss, men de (lägenheterna) är alldeles för dyra för att man själv ska klara av det.” (Sara)

7.9 Framtiden

Dagens ungdomar lever i en globaliserad värld vilket innebär att de har en helt annan tillgång och kontakt till övriga världen än sina förfäder. Via Internet kan de hämta information och skapa sig en uppfattning kring de världsliga förhållandena som råder. Ungdomarna har en direkt kontakt med andra ungdomar via Chatrooms och andra Communitysintes (facebook, lunarstorm, pixbox) där de kan prata med varandra och ta del av andra livsstilar från övriga

världen. Ungdomarna i Haparanda ägnade dagligen tid vid datorn både på fritiden och i skolan. Ungdomarna var medvetna kring globaliseringen och gav uttryck för världsliga katastrofer, miljöförstöringar och krig men det var det mer närliggande och personliga som oroade ungdomarna. De ungdomarna som var oroliga inför framtiden syftade på risken att inte få arbete eller klara av eventuella studier.

”Det kan vara att man utbildar sig till någonting och sen finns det inga jobb.”

(Julia)

”Ja det ska väl vara att man inte skulle få ett arbete, det är nog ganska jobbigt att gå arbetslös och inte göra någonting på dagarna...//...Jag vet inte, det är ju en massa miljöförstöringar men jag tycker att det är ju ändå ingen som gör något åt det, alla som skiter i det så det spelar ingen roll.” (Sara)

Ungdomarna som studerar tredje året på gymnasiet är mellan 17 och 18 år och har mindre än ett år kvar av sina gymnasiestudier. De flesta ungdomarna befinner sig i en tid där de inte behöver ta ansvar över sin egen försörjning genom att de fortfarande bor hemma med föräldrar och syskon. Ungdomarna i studien hade börjat reflektera över framtida sysselsättningar och kunde känna en viss oro inför inträdet på den konkurrerade arbetsmarknaden. För att få en uppfattning hur ungdomarna föreställde sitt liv 17 år framåt tiden ställdes frågan, ”Hur tror du att ditt liv ser ut när du är 35 år?”. Samtliga ungdomar trodde sig ha ett arbete och förhoppningsvis familj eller någon att dela tillvaron med.

”Ja, förhoppningsvis har ja väl skaffat ett par barn kanske och har ett fast jobb och så bor jag väl förhoppningsvis i norrbotten, kanske till och med i Haparanda, det tror jag, tryggt, barn och hus och fast jobb.” (Lisa)

”Fru, barn, stabilt förhållande med frun och barn och sen ett jobb, ett hus.”

(Robban)

”Då har jag arbete här i Haparanda, och familj nog, eget boende och sånt.”

(Julia)

8. Diskussion

Det övergripande syftet med studien var att beskriva ungdomars vardagliga livsföring utifrån de lokala villkoren i Haparanda kommun år 2007, det vill säga efter Ikeas etablering år 2006. Ett delsyfte med studien var att synliggöra förändringen i den lokala samhällsstrukturen mellan år 2005 och år 2007 vilket inverkar till ungdomars möjligheter och hinder att stanna kvar i kommunen eller flytta från Haparanda. Studiens frågeställningar var:

- Vilka möjligheter har ungdomarna utifrån den lokala samhällsstrukturen att leva ett självständigt vuxenliv vilket innefattas av möjligheten till arbete eller vidare studier samt möjligheten att få bostad i sin hemkommun?
- Har förändringen i den lokala samhällsstrukturen mellan år 2005- 2007 påverkat ungdomarnas vardagliga livsföring att skapa sig en meningsfull framtid i kommunen och är förutsättningarna lika för unga kvinnor och män?

8.1 Identitet

Haparanda är en gränskommun som angränsar till Torneå i Finland¹¹⁸. Enligt den lokala arbetsförmedlaren¹¹⁹ kunde städerna Haparanda och Torneå liknas vid en och samma stad men med två skilda språk. Kulturen i Haparanda utgörs av två språk som överförs från generation till generation. Språket utgör en del av ungdomarnas identitet och är en del av den sociala tilliten¹²⁰, vilken är en förutsättning för den grundläggande tryggheten som medför att ungdomarna kan känna sig integrerad i det lokala samhället. Fritidssysselsättning utgör en del av ungdomarnas möjligheter och hinder i den lokala livsföringen vilket inverkar på individens personliga identitet. Även om vissa ungdomar uttryckte en saknad av lokala kvällsaktiviteter så var de flesta ungdomarna integrerade i kommunen och kunde därför identifiera sig med den omgivande kulturen. Tvåspråkigheten medför en trygghet och möjlighet för ungdomarna i Haparanda att röra sig obehindrat över gränsen till Finland. ”Eva” hade både släkt och vänner på den finska sidan samt att hon arbetade extra i Torneå. ”Sara” däremot, kunde inte identifiera sig med Haparanda på grund av det finska språket och

¹¹⁸ <http://www.haparanda.se>

¹¹⁹ Intervju med Arbetsförmedlare 2007- 11-14

¹²⁰ Trondman (2001)

hade för avsikt att flytta från Haparanda direkt efter gymnasiestudierna. Detta kan jämföras med Trondmans teori¹²¹ att omvandlingar av identiteten som sker av olika yttre drivkrafter tillslut kan leda till att individen tar avstånd från sin ursprungliga miljö. Drygt hälften av ungdomarna (57 %) som deltog i enkätundersökningen år 2007 behärskade det finska språket. Av intervjuerna framgick det att en del ungdomar hade finska föräldrar och att det talades finska hemma. Att vara tvåspråkig medför ett utökat handlingsutrymme i ungdomarnas kommande inträde på arbetsmarknaden.¹²² Arbetsmarknadsutbudet ökar väsentligt för de ungdomar som behärskar både finska och svenska språket samtidigt som språket kan innebära ett hinder för dem som endast behärskar det svenska språket. Genom att Haparanda är en attraktiv handelsplats för utländska besökare, främst invånare från Finland, är det en fördel att behärska det finska språket i konkurrensen om arbete. De ungdomar som behärskar det finska språket har även tillgång till den finska arbetsmarknaden på andra sidan om gränsen.

8.2 Handlingsutrymmen på den lokala orten

Haparandas arbetsmarknad är begränsad och domineras av handel och service samt vård och omsorg¹²³. Ikeas etablering har medfört ökade arbetstillfällen i kommunen, främst genom behovet av personal inom handel och service men även arbetskraft inom byggbranschen. Ungdomarna i studien avslutar snart sina gymnasiestudier vilket innebär att det står inför olika framtida val. Valen inför framtiden innebär att de ska ta ställning till om de ska stanna eller flytta, studera eller arbeta. Resultatet i vår studie har synliggjort att det förelåg en viss könsskillnad år 2005 och år 2007 till inställningen att flytta från Haparanda inom de fem närmsta åren. Resultat i enkätstudierna år 2005 och år 2007 synliggjorde att väsentligt fler flickor än pojkar ville flytta på grund av begränsade studie möjligheterna. En rimlig orsak kan vara att flickorna upplevde sig begränsade i sina aktiva och målrationala val vilket inverkar på deras handlingsutrymme på grund av det begränsade studiemöjligheterna i kommunen. Enligt Piippola¹²⁴ anger begreppet handlingsutrymme även en bestämd strukturell ordning där över- och underordning skapas och återskapas. Att det skulle vara brist på arbetstillfällen i Haparanda ansåg ungdomarna inte vara en anledning till att flytta.

121 Ibid

122 Mukka 2007:13

123 Piippola (2006)

124 Piippola (2003)

Waara¹²⁵ menade att valet att stanna kvar eller flytta var avhängigt ungdomarnas känsla av förankring och integrering i den lokala miljön. Waara menade att ungdomarnas val var att antingen stanna kvar och inordna sig i det lokala samhället eller göra uppbrott genom att flytta. Ungdomarnas inställning yttrades ur en medvetenhet kring de lokala tillgångarna samt bristerna av studie- och arbetsutbud. Intervjuerna år 2007 synliggjorde att majoriteten av ungdomarna hade en önskan om att arbeta direkt efter gymnasiet för att senare flytta för att uppta vidare studier. Det är rimligt att anta att ungdomarna inte känner sig redo, direkt efter avslutade gymnasiestudier, att bryta upp från tryggheten de upplever i den lokala orten. Giddens¹²⁶ anser att när det rutinmässiga beteendet störs så blir det aktuellt att undersöka vilka motiv som styr en individs handlande. I vår studie framkom det att ungdomarna inte upplevde hinder i möjligheten att få ett arbete i Haparanda, tvärtom, ungdomarna uttryckte en optimism inför möjligheten att arbeta i kommunen efter avslutade gymnasiestudier. En orsak är att nyetableringar av företag i Haparanda och nybyggnationer av bostäder till följd av Ikeas etablering har resulterat i fler arbetstillfällen. I och med Ikeas etablering samt i och med att även andra nya kringverksamheter etablerats i Haparanda har kommunen genomgått och genomgår förändringar som påverkar samhällsstrukturen. Ett samhälles strukturella omvandling innebär enligt Carleheden¹²⁷ att samhället är på väg mot något nytt och därmed öppnas även nya möjligheter för dess individer. Av intervjuerna framgick det att ungdomarna ansåg att Ikeas och andra företags etableringar medfört nya möjligheter att stanna kvar och få arbete i Haparanda innan en eventuell flytt. Ungdomarna i Haparanda beskriver även förändringen i kommunen som en möjlighet att kunna återvända hem till Haparanda efter eventuella studier eller arbete på annan ort.

8.3 Vuxenblivande

Att flytta och röra på sig hör ungdomen till och ses som en naturlig del i processen att bli vuxen. Vuxenblivandet¹²⁸ är en process som sker stegvis där individen successivt tillskrivs ett oberoende, både ekonomiskt och känslomässigt gentemot föräldrar eller målsman. Samtliga intervjuade ungdomar i studien uttryckte en förhoppning om att få arbeta något år efter avslutade gymnasiestudier för att senare återuppta fortsatta studier. Genom att

125 Waara (1996)

126 Giddens (2003) Sociologi

127 Heidegren m.fl. (2007)

128 Jacobsson (2000)

ungdomarnas framtidsplaner ifråga om arbete under en period efter avslutad gymnasieskola innebär också att processen att bli vuxen förlängs. Nyckelövergångarna, enligt Waara¹²⁹, sker från skoltid till arbete, eget boende, partnerskap samt familjebildning. Dessa övergångar förläggs till en senare tid i ungdomarnas liv vilket även kan synliggöras i ungdomarnas livsmönster. De intervjuade ungdomarna uttryckte en öppenhet inför framtiden, de hade inte bestämt sig för vad de skulle arbeta med eller vad de skulle vidareutbilda sig inom. Detta kan rimligen antas innebära att ungdomarna lever i en annan slags modernitet¹³⁰ där det rutinemässiga beteendena avtagit. Traditionerna förändras genom att ungdomarna uttrycker en självständighet där de kan välja själv hur de vill leva sina liv. De kan själva välja om de vill arbeta eller vidareutbilda sig vilket synliggör ett ökat handlingsutrymme för ungdomarna. Eget boende är en viktig del i processen att bli vuxen. Även om ungdomarna har ekonomiska resurser för eget boende förutsätter det att samhället kan möta behovet och efterfrågan av bostäder. De intervjuade ungdomarnas reflektioner kring Haparandas bostadssituation var att de ansåg att de nybyggda lägenheterna inte var avsedda för ungdomar på grund av de höga hyrorna. Haparandas arbetsmarknadsstruktur domineras av den offentliga sektorn¹³¹ vilket i stor grad innefattar vård och omsorg samt handel och service inom den privata sektorn. Yrken inom den offentliga sektorn och inom handel och service är av tradition kvinnodominerade och utgörs av deltidsanställningar. Mot bakgrund av detta utgörs även de nytillkomna arbetstillfällena i kommunen av deltidsarbete eftersom dessa till största del innefattar anställningar inom handels och service. Deltidsarbete innebär oftast en lägre inkomst än heltidsarbete vilket medför ett direkt hinder i ungdomarnas vuxenblivande som dels innefattas av möjligheterna att kunna finansiera ett eget boende.

8.4 Förändring från det traditionella till det moderna

Kommunen Haparanda har haft en hög utflyttning¹³² bland ungdomar under tidigare år men i november år 2007 vände utflyttningstrenden¹³³ och fler ungdomar valde att inte flytta från Haparanda. I ungdomarnas berättelser framkom det att förändringen i kommunen medfört en positivare framtidstro jämfört med tidigare år beträffande möjligheten att kunna stanna kvar och arbeta några år i Haparanda efter avslutade gymnasiestudier. Förändringen i kommunen i

129 <http://pure.ltu.se>

130 Giddens (2003) En skenande värld

131 Piippola (2006)

132 Sandström 2007:42

133 <http://www.scb.se>

och med Ikeas och andra butikers etablering har även medfört att ungdomarna idag upplevde att möjligheterna hade ökat att i framtiden skapa sig en tillfredsställande tillvaro innefattande arbete, bostad och familj i sin hemort. Enligt Trondman¹³⁴ är en individs livsvillkor som de vuxit upp under i stor utsträckning präglad av individernas objektiva livschanser medan framtida förhoppningar och självförståelse till stor del är formad av individens subjektiva livschanser. Uppfattningen bland ungdomarna om den egna framtiden kan antas ha sin grund i de förutsättningar de upplever sig ha för att skapa en tillfredsställande tillvaro med till exempel arbete, boende, familj och fritidsaktiviteter.

Intervjuerna har synliggjort att ungdomarna upplevde en social trygghet i Haparanda genom att de ansåg att Haparanda var en trygg stad att växa upp i. Mot bakgrund av att arbete bidrar till en ekonomisk trygghet i ungdomarnas vuxenblivande innebär det enligt Trondman¹³⁵ att den materiella tryggheten kan tillfredsställas. Ungdomarna i studien synliggjorde genomgående att förändringen i och med Ikeas etablering medfört att ungdomarna hade en positivare framtidstro jämfört med tidigare år. Förändringen i Haparanda kommun har medfört ett utökat handlingsutrymme för ungdomarna. Indirekt har den samhälleliga förändringen inverkat till en förändring i den sociala strukturen. Ungdomarna upplevde inga hinder i deras lokala vardagliga livsföring att kunna skaffa sig ett arbete genom att många av deras vänner och bekanta hade fått arbete i något av de nyetablerade företagen. Ungdomarna upplevde en möjlighet att kunna stanna kvar och arbeta i kommunen efter avslutade gymnasiestudier. Ett arbete innebär att ungdomarna har en möjlighet att skapa sig en tillfredsställd och ekonomiskt trygg tillvaro i Haparanda vilket i sin tur kan medföra att planerade studier förläggs längre fram i tiden, om det alls kommer att ske. Ungdomarna uttryckte vidare en önskan om att bilda familj i Haparanda och på så vis bidrar ungdomarna till glesbygdskommunen Haparandas överlevnad. Om kommunen kan möta ungdomarnas behov av bostad ökar chanserna ytterligare till att ungdomarna stannar kvar och bidrar på så vis till reproduktionen i kommunen vilket är en förutsättning för en glesbygdskommuns överlevnad.

134 Trondman (2001)

135 Ibid

8.4.1 Förslag till vidare forskning

Vid en tidpunkt under denna studies genomförande firade Ikea ettårsjubileum sedan etableringen i kommunen Haparanda. Ikea och övriga affärskedjors etablering har inneburit en stor samhällelig förändring vilket resulterat i ökade arbetstillfällen för glesbygds-kommunen Haparanda. År 2008 pågår fortfarande etableringar av företag och Haparandas invånare har fortfarande mycket att se fram emot. Vi undrar vad som sker i kommunen när nyetableringarna har stagnerat och invånarna har införlivat förändringen som något normativt i samhällsstrukturen och i deras vardagliga livsföring. Förslag till vidare forskning är att undersöka om Haparandas ungdomar några år framåt i tiden har likvärdig inställning till förändringen i kommunen och om kommunen lyckats möta ungdomarnas behov i deras vuxenblivande i form av bostäder och fritidssysselsättning. Arbetstillfällena har ökat genom nyetableringarna men har det ena könet gynnats framför det andra vid anställningarna och hur synliggörs könsfördelningen?

9. Slutord

Vår erfarenhet av denna studie har gett oss en förståelse och kunskap kring hur mötet mellan det moderna och det traditionella inverkar på ungdomars lokala livsföring i en glesbygds-kommun. Mötet har inneburit en stor samhällelig förändring vilket har haft, och fortfarande har, en positiv inverkan, framförallt på ungdomarna i Haparanda kommun. Ungdomarna är Haparandas framtid och därmed är det viktigt att Haparanda kommun verkligen koncentrerar sig på att möta ungdomarnas behov i form av bostäder, arbetstillfällen samt fritidssysselsättning. Ikeas och övriga butikers etablering är ett steg i rätt riktning genom att ett arbete tillför ett grundläggande värde som tillfredsställer en individs behov av att känna sig delaktig och värdefull i det samhälle individen lever i. Vi hoppas att Haparanda kommun inser värdet i att allt fler ungdomar väljer att stanna kvar på den lokala orten och att kommunen fortsätter sitt framtida framgångsrika arbete med att verka för det unika marknads- och handelsläget som Haparanda utgör geografiskt.

”När förändringens vindar blåser bygger vissa vindskydd medan andra hissar segel”

Källförteckning

Litteratur

Alvesson M, Sköldberg K (1994) *Tolkning och reflektion, Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*, Studentlitteratur, Lund

Andersson B-E (1994) *Som man frågar får man svar*, andra upplagan, Kristianstad boktryckeri AB

Brante T, Andersen H, Korsnäs O, red. (1998) *Sociologiskt lexikon*, Universitetsort Stockholm

Eduards Maud (2002) *Förbjuden handling, Om kvinnors organisering och feministisk teori*, Kristianstad Boktryckeri

Forsman B (2002) *Vetenskap och moral*, Bokförlaget Nya Doxa, Tryck & bokbinderi: AIT Falun

Giddens A (2003) *En skenande värld*, Kristianstad boktryckeri AB

Giddens A, Birdsall K (2003) *Sociologi tredje upplagan*, Studentlitteratur, Lund

Hederyd O (1992) *HAPARANDA efter 1809, Tornedalens historia III*, Malungs boktryckeri

Heidegren C-G, Carleheden M, Isenberg B (2007) *LIVSFÖRING- ett sociologiskt grundbegrepp*, Författarna och Liber AB, Printed in Slovenien by Korotan Ljudbljana

Hellevik O (1996) *Forskningsmetoder I sociologi och statsvetenskap*, Första utgåvan, fjärde tryckningen, Borås, Centraltryckeriet

Hertzberg F (2001) "Så för mig själv oroar jag mig inte." *Om unga vuxnas väg till arbetsmarknaden: Individ och struktur i arbetslöshetens moral* UR; Trondman et al (2001) *Varken ung eller vuxen*, WS Bookwell AB, Finland; Atlas

Holme, Magne I (1991) *Forskningsmetodik, Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Studentlitteratur, Lund

Jacobsen J-K (1993) *Intervju, konsten att lyssna och fråga*, Studentlitteratur, Lund

Jacobsson M (2000) *Att blifva sin egen*, Sociologiska institutionen, akademisk avhandling, Umeå universitet

Jönsson I, Trondman M, Arnman G, Palme M (1993) *Skola- fritid- framtid, en studie av ungdomars kulturmönster och livschanser*, Studentlitteratur, Lund

Körner S, Wahlgren L (2005) *Statistiska metoder*, andra upplagan, Studentlitteratur, Lund

Merriam Sharon B (1994) *Fallstudien som forskningsmetod*, Studentlitteratur, Lund

Mukka L (2007) *Social kompetens- vägen till en anställning, En studie om specialiserade utbildningsinsatser* C/D uppsats, 2007:13 Luleå Tekniska Universitet

Månson P (2003) *Moderna samhällsteorier traditioner riktningar teoretiker, sjätte och reviderade upplagan*, WS Bookwell AB, Finland

Niska M (2005) *Gränsen-Ungdomars attityder till att bo i gränsland* C/D uppsats, Luleå tekniska universitet 2005:25

Piippola S (2003) *Gränsvandrare positionerar sig på arbetsmarknaden – handlingsutrymmen inom ett begränsat geografiskt område*. Akademisk avhandling vid Luleå tekniska universitet.

Sandström A (2007) *Ett liv vid och på Gränsen, En retrospektiv studie av ungdomars livsvillkor i Haparanda fram till år 2005* C uppsats, Luleå Tekniska Universitet 2007:242

Trost J (1997) *Kvalitativa intervjuer*, andra upplagan, Studentlitteratur, Lund

Trondman M (1994) *Bilden av en klassresa*, tryck ESC Grafisk produktion

Trondman M (2001) *Varken ung eller vuxen*, WS Bookwell AB, Finland

Waara P (1996) *Ungdom i gränsland*, första upplagan, akademisk avhandling vid Umeå universitet. Umeå, Boréa Bokförlag

Dagstidningar

Norrländska Socialdemokraten (NSD) 2007-10-23

Haparandabladet 2007-11-13

Luleå tekniska universitet

<http://www.ltu.se/arb/d1691/d3963/d3969/1.26273?pureId=1139240&pureFamily=dk.atira.pure.families.publication.shared.model.Publication&l=sv>, 2007-12-15, kl:14.20

<http://epubl.ltu.se/1402-1781/2007/13/LTU-CDUPP-0713-SE.pdf>, 2007-12-14, kl:17.45

<http://pure.ltu.se/ws/fbspretrieve/1139235>, 2007-12-16, kl:13:55

<http://pure.ltu.se/ws/fbspretrieve/1139242>, 2007-12-16, kl: 11.50

AMS

<http://www.ams.se/admin/Documents/ams/arbdata/arblos/2005/arb0511k.xls>, 2007-12-04, kl:10.30

<http://www.ams.se/admin/Documents/ams/arbdata/arblos/2006/arb0611k.xls>, 2007-12-04, kl 10.35

Statistiska Centralbyrån (SCB)

http://www.scb.se/templates/tableOrChart____186794.asp, 2007-12-04, kl 08:45

http://www.scb.se/templates/tableOrChart____153584.asp, 2007-12-4, kl 09:00

<http://www.ssd.scb.se/databaser/makro/SaveShow.asp>, 2007-11-25, kl: 16.15

Länsstyrelsen i Norrbotten

http://www.bd.lst.se/publishedObjects/10000502/sve_BD_07_web.pdf, 2007-11-25, kl:14.21

<http://www.bd.lst.se/publishedObjects/10008033/Rapportstrategikomptensforsorjning2006.pdf>, 2007-12-08, kl:15.45

<http://www.bd.lst.se/tillvaxt/default.aspx?propID=10008033>, 2007-12-08 kl:17.00

www.bd.lst.se/press/default.aspx?propID=10004521, 2007-12-15 kl:11.35

http://www.bd.lst.se/publishedObjects/10005170/ung_kraft_f%C3%B6r_tillv%C3%A4xt_050627.pdf, 2007- 11- 24, kl: 11.30

Haparanda kommun

<http://gransforetagarna.se>, 2007-12-08, kl: 12.25

<http://haparanda.se/topplankar/naringsliv/etablering>, 2007-12-09, kl 16:16

Dina pengar

<http://dinapengar.se/Avdelningar/Artikel.aspx?ArticleID=2007\10\24\14110&words=ikea%20chaparanda&SectionID=Ettan&menusection=Startsidan;Huvudnyheter>, 2007-10-26, kl 10:15

<http://www.skola.haparanda.se/download/18.5da6637f10febcb3b7080001981/Elevkatalog+06-07.pdf>, 2007-01-02, kl:14.30

Norrländska Social Demokraten (NSD)

<http://www.nsd.se/artikel.aspx?artid=69338&arkiv=False>, 2007-10-07, kl:14.00

<http://www.nsd.se/artikel.aspx?artid=67413&arkiv=False>, 2007-10-07, kl 15:20

Norrbottens Kuriren

<http://www.kuriren.nu/lokalt/?ort=360855&articleid=2594117>, 2007-11-28, kl:13.10

<http://www.kuriren.nu/lokalt/?ort=360855&articleid=1752322>, 2007-10-26, kl:12.00

<http://www.kuriren.nu/lokalt/?ort=360855&articleid=1777895>, 2007-10-26, kl:12.30

<http://www.kuriren.nu/lokalt/?ort=360855&articleid=1752322>, 2007-10-26, kl:14.00

<http://www.kuriren.nu/nyheter/artikel.aspx?ArticleId=2900083>, 2007-12-18, kl:09.15

Nationalencyklopedin (NE)

http://www.ne.se.proxy.lib.ltu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=164920&i_word=etik

http://www.ne.se.proxy.lib.ltu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=O166125&i_word=f%26rv%20e4nta

http://www.ne.se.proxy.lib.ltu.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=330245&i_word=tradition

Övriga källor

SOU 1994: 4

www.codex.uu.se/oversikter/etik/etik.html

<http://www.regionfakta.com/dynamiskPresentation.aspx?id=13709>, 2007- 12- 17, kl. 10:55

<http://www.samorg.org/so/filer.aspx?typ=dokument&id=-16327820019369> 2007- 12- 14, kl: 10:45

Föreläsning, Piippola 2007-09-07

www.vr.se

<http://iaf.se/iaftemplates/page.aspx?id=284>, 2007-12-18, kl:08.30

http://www.socialdemokraterna.se/Templates/Page____127365.aspx, 2007-12-15, kl:16.30

<http://www.vasa.abo.fi/users/minygard/Undervisning-filer/Statistisk%20dataanalys.pdf>

<http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=11015&id=3635&rm=2007/08>, 2007-12-15, kl:17.00

förtroendeposter Inte viktigt Allra viktigast Inte aktuellt

Skapa en god framtid för barnen Inte viktigt Allra viktigast Inte aktuellt

Ha fritid och utnyttja den Inte viktigt Allra viktigast Inte aktuellt

Att arbeta för att min hembygd
utvecklas positivt Inte viktigt Allra viktigast Inte aktuellt

8. Hur viktigt är det att du när du är 35 år...?

Har skaffat ett eget boende Mycket viktigt Inte alls viktigt

Har bildat familj och skaffat barn Mycket viktigt Inte alls viktigt

Arbetar i eget företag Mycket viktigt Inte alls viktigt

Ha en god ställning i samhället Mycket viktigt Inte alls viktigt

Har hunnit resa och se dig om i världen Mycket viktigt Inte alls viktigt

Har hunnit förverkliga dig själv Mycket viktigt Inte alls viktigt

Ha mycket fritid Mycket viktigt Inte alls viktigt

Har en hög levnadsstandard Mycket viktigt Inte alls viktigt

Lever ett lugnt och stabilt familjeliv Mycket viktigt Inte alls viktigt

9. Hur ser du på framtiden för din egen del?

Jag är mycket
Pessimistisk

Jag är mycket
optimistisk

10. Tycker du att det är positivt med allt nytt som hänt här i Haparanda, med IKEA och andra butiker som öppnat?

Ja Nej Vet inte

11. Har dina framtidsplaner förändrats efter att IKEA och övriga butiker har öppnat?

Ja Nej Vet inte

12. Kan du i högre utsträckning tänka dig att stanna kvar och jobba här i Haparanda nu när IKEA och andra butiker har öppnat?

Ja Nej Vet inte

Bilaga 2 - Intervjutema, ungdomar

Kön?

Är du född och uppvuxen i Haparanda?

- Vart annars är du uppvuxen?

Bor du inne i stan eller utanför?

- Bor du i lägenhet, villa eller radhus?
- Bor du hemma med dina föräldrar?
- Bor du ensam eller med någon?

Vilka är dina fritidsintressen?

- Varför? Någon annan i familjen? Kompisar?

Har någon i din familj studerat på universitet?

- Vart? När? Vem?

Vad arbetar dina föräldrar med?

- Inom kommun? Egen företagare?

Framtid

Ska du studera vidare efter gymnasiet eller ska du söka jobb?

- Vad i så fall ska du läsa?
- Vad i så fall ska du arbeta med?
- Finns det arbete här i Haparanda?
- Hur har du tänkt få det här jobbet? Kontakter?

Hur viktigt är det att ha ett bra betalt jobb och kan du få det i Haparanda?

Vad har du för planer inom det närmsta tre åren?

- Jobba? Resa? Studera? Varför?

Tror du att du kommer att flytta från Haparanda under de närmsta fem åren?

- Varför? Vart? Annat land?

Kan du tänka dig att flytta tillbaka till Haparanda ?

- Varför? Varför inte?

Kan du tänka dig att jobba inom vård och omsorg eller handel och service här i Haparanda?

- Varför? Varför inte?

IKEA

Ikea har etablerat sig i Haparanda november 2006 vilket har medfört att fler affärer etablerats samt att nya bostäder byggs

Hur ser du på Ikea´s etablering?

- Positivt, negativt?
- Kan du tänka dig att jobba på Ikea eller någon av de andra butikerna i stan?

Tänk tillbaka innan (Nov 2006) Ikea etablerades, har dina framtidsutsikter förändras sedan dess?

- Fler bostäder?
- Fler jobb?

Känner du att kommunen gör någonting för er ungdomar?

- Hjälper med arbeten?
- Satsar på fritidsaktiviteter?

Vad är det mest positiva med Haparanda?

Är det någonting du saknar med Haparanda?

Livskvalité

Motsvarar ditt liv idag dina förväntningar? Är du nöjd med tillvaron?

- Varför? Varför inte?

Vad tycker du är viktigt att åstadkomma i livet?

- Bilda familj
- Bra arbete
- Pengar
- Blir berömd
- Resa

Kan du förverkliga detta i Haparanda?

Finns det någonting du känner dig orolig över när du tänker på framtiden?

- Världsligt, globala katastrofer
- Inte få jobb/utbildning/ekonomi/barn/boende/familj

Hur ser ditt liv ut när du är 35? Vad har du hunnit åstadkomma?

Om du fick bestämma, vad skulle du göra för Haparanda som kommun?

Bilaga 3 - Intervjuguide arbetsförmedlare

Statistik, skillnaden från 2005 tills nu

- Arbetslösheten, överlag samt ungdomar.
- Bostadsmarknaden
- Arbetsmarknadsåtgärder
- Framtida etableringar
- Framtidsutsikter
- Gränssamarbete
- Ungdomars arbetsmöjligheter
- Skillnader in- och utflyttningsstatistik, ungdomar, överlag
- Kön
- Åtgärder för ungdomar
- ”Ikea- effekten”, Har andra företag fått lida? Stänga ner? Skära ner? Negativa effekter?
- Märks det någon skillnad i ungdomarnas engagemang?
- Medelåldern på arbetsmarknaden
- Medelåldern till inträdet på arbetsmarknaden
- Är ungdomarna i högre grad angelägna om att stanna kvar i Haparanda efter Ikea effekten
- Märker ni någon skillnad i framtidstron? Ungdomar, överlag